

VIRTUEEL VERRIJKEN

*Actieonderzoek naar de inzet van een
virtuele leeromgeving als
verrijkingsonderwijs voor groep 6/7 van
een jenaplanschool*

Juni 2013
Evelien Dekkers
2184896

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	4
1.1 Context van het onderzoek.....	5
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag	5
1.3 Kernbegrippen	5
1.4 Professionele rol	5
1.5 Praktische, maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie.....	6
1.6 Motivatie in relatie tot mijn persoonlijke ontwikkeling	6
1.8 Eerder onderzoek.....	6
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader.....	7
2.1 Hoogbegaafdheid.....	7
2.2 Handelingsgericht werken en de 1-zorgroute.....	8
2.3 Compacten en verrijken	10
2.4 VAL junior excellent	11
2.5 Belang voor het onderzoek	12
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie	13
3.1 Doel van het onderzoek	13
3.2 Onderzoeksparadigma	13
3.3 Respondenten	13
3.4 Onderzoeksmethoden, dataverzameling & data-analyse.....	14
3.5 Ethische aspecten	16
3.6 Waarborging kwaliteit van het onderzoek.....	16
Hoofdstuk 4. Data-analyse en resultaten.....	19
4.1 Data aan het begin van het onderzoek: leerlingenvragenlijst	19
4.2 Data aan het begin van het onderzoek: leerkrachtenvragenlijst	20
4.3 Op welke wijze willen de leerkrachten van groep 6/7 worden begeleid?	21
4.4 Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute ondersteuning in de begeleiding van hoogbegaafden in de stamgroep?	22
4.5 Onderwijsbehoeften hoogbegaafde leerlingen	22
4.6 Eerste cyclus van het onderzoek.....	24
4.7 Tweede cyclus van het onderzoek	25
Hoofdstuk 5 Conclusie en discussie	26
5.1 Conclusies op basis van de deelvragen in relatie tot de theorie.....	26
5.1.1 <i>Begeleiding van de leerkrachten.....</i>	<i>26</i>
5.1.2 <i>Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute ondersteuning?.....</i>	<i>26</i>
5.1.3 <i>In hoeverre voldoet VAL junior excellent aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen?.....</i>	<i>27</i>
5.1.4 <i>In hoeverre biedt VAL junior excellent een oplossing voor de deelnemende hoogbegaafde leerlingen?</i>	<i>27</i>
5.2 Kan VAL junior excellent het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op deze jenaplanschool binnen én buiten de stamgroep verrijken, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?.....	28
5.3 Methodologie.....	29
5.4 Bijdrage onderzoek aan kennisontwikkeling en de probleemstelling.....	29
5.5 Aanbevelingen voor praktijkverbetering en vervolgonderzoek.....	29

Hoofdstuk 6 Evaluatie en reflectie	30
6.1 Evaluatie.....	30
6.2 Verwachtingen	30
6.3 Reflectie	30
6.4 Opbrengst	31
Nawoord	32
Literatuur	33
Bijlagen	35
Bijlage 1 De 12 stappen van VAL junior excellent.....	36
Bijlage 2 Leerlingenvragenlijst 1	38
Bijlage 3 Uitwerking leerkrachtenvragenlijst 1.....	43
Bijlage 4 Interpretatie hoogbegaafdheid leerkrachten.....	45
Bijlage 5 Motivatie-interview	46
Doel van het gesprek	46
Vragen motivatie-interview	46
Bijlage 6. Uitwerking individuele gesprekken leerkrachten.....	48
Gesprek leerkracht 1.....	48
Gesprek leerkracht 2.....	49
Bijlage 7. Mindmap eindgesprek leerkrachten.....	51
Bijlage 8. Leerlingenvragenlijst 2 en 3.....	52
Stellingen	52
Open vragen.....	53
Aanpassingen vragenlijst 3.....	53
Bijlage 9. Overzicht groepsplannen 1-zorgroute	54
Indeling leerlingen onderzoek in subgroepen groepsplan 1-zorgroute	54
Overzicht groepsplannen leerkrachten onderzoek.....	55
Bijlage 10. Uitwerking leerlingenvragenlijsten 2 en 3	59
Vragenlijst 2: maart.....	59
Vragenlijst 3 mei	64

Samenvatting

Door middel van actieonderzoek is bij tien leerlingen onderzocht in hoeverre de digitale leeromgeving VAL junior excellent (innofun, 2012) het onderwijs aan hoogbegaafden in groep 6/7 van een jenplanschool kan verrijken. Er hebben twee cyclussen plaatsgevonden waarin onderzocht is wat de onderwijsbehoeften van de tien leerlingen van twee groepen 6/7 en de begeleidingsbehoeften van hun twee leerkrachten zijn en in hoeverre handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute hierin ondersteunend is. De onderzoeker is tot de conclusie gekomen dat er geen eenduidig antwoord te geven is, omdat er vele factoren van invloed zijn op het al dan niet passend zijn van het verrijkingsonderwijs voor de doelgroep. Het kan een goede vorm van verrijking zijn wanneer in de stamgroep de leerstof wordt gecompact, er rekening wordt gehouden met de verschillende vormen van hoogbegaafdheid (Betts & Neihart, 2010) en de begeleiding zowel binnen de stamgroep als binnen de verrijkingsklas gericht is op het proces van leren. VAL junior excellent wordt gezien als logistieke en academische verrijking en voldoet minder aan de kernmerken van niet-academisch verrijkingsonderwijs (Gerven & Hoogendoor-Engbers, 2011). Het is afhankelijk van de doelstelling die de school heeft geformuleerd met betrekking tot verrijkingsonderwijs of VAL junior voor hen passend is.

Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling

Dit hoofdstuk start in paragraaf 1 met de context van het onderzoek. De probleemstelling die leidt tot de onderzoeksvraag wordt beschreven in paragraaf 2. Vervolgens worden in paragraaf 3 de kernbegrippen benoemd. Daarna komt in paragraaf 4 mijn professionele rol aan bod. Wat maakt dat ik heb gekozen voor dit onderwerp? De maatschappelijke relevantie en de relatie tot mijn persoonlijke ontwikkeling worden beschreven in de laatste paragrafen.

1.1 Context van het onderzoek

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in twee stamgroepen 6/7 van een jenaplanschool waar handelingsgericht wordt gewerkt. Op deze school ben ik werkzaam als groepsleerkracht en als specialist meer- en hoogbegaafdheid¹. Een keer per week begeleid ik de verrijkgroep. Deelnemende leerlingen komen uit de stamgroepen van participerende leerkrachten.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag

In het beleidsplan excellente leerlingen (2012, p.8) van mijn school staat: “Wij willen kinderen die een ontwikkelingsvoorsprong hebben en meer- of hoogbegaafd zijn een passend aanbod in de stamgroep bieden. Dit gebeurt op verschillende manieren (...) Daarnaast krijgen kinderen ook de mogelijkheid deel te nemen aan een pilot VAL Junior Excellent.” Ondanks dat de noodzaak door de leerkrachten wordt ingezien, geven zij aan dat het passend maken van het aanbod in de stamgroep voor hoogbegaafde leerlingen lastig uit te voeren is. Vanwege bezuinigingen is gezocht naar verrijking die binnen de stamgroep kan worden uitgevoerd. Enerzijds om de begeleidingsuren buiten de stamgroep te beperken. Anderzijds ter ondersteuning van de leerkrachten, zodat zij niet op zoek hoeven naar verrijkende opdrachten. De oplossing lijkt gevonden in de elektronische leeromgeving “VAL junior excellent”. Dit onderzoek richt zich daarom op de centrale onderzoeksvraag:

“Kan VAL junior excellent het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op deze jenaplanschool binnen én buiten de stamgroep verrijken, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?”

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, wordt onderzoek gedaan naar de volgende deelvragen:

- a) Op welke wijze willen de leerkrachten van groep 6/7 hierin worden begeleid?
- b) Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute hierin ondersteuning?
- c) In hoeverre voldoet VAL junior excellent in de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?
- d) In hoeverre biedt VAL junior excellent een oplossing voor de deelnemende hoogbegaafde leerlingen?

1.3 Kernbegrippen

Voortkomend uit de onderzoeksvraag wordt het begrip **hoogbegaafdheid** in hoofdstuk twee besproken. Tevens wordt ingegaan op de begrippen **compacten** en **verrijken**. Er wordt omschreven wat **handelingsgericht werken** inhoudt. En er wordt een omschrijving gegeven van **VAL junior excellent**.

1.4 Professionele rol

Ik begeleid twee collega's in het organiseren van hun onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in de stamgroep. Ik treed daarbij op als ‘intermediar’ tussen kennisontwikkeling en handelen (Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). Ik streef ernaar om in te spelen op de behoeften van

¹ I.v.m. leesbaarheid worden vanaf hier met ‘hoogbegaafdheid’ en ‘hoogbegaafden’ zowel de meer- als hoogbegaafden bedoeld.

zowel deelnemende collega's als leerlingen om zo tot een antwoord te komen dat past bij deze leerkrachten, met deze leerlingen in deze stamgroepen op deze school.

1.5 Praktische, maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Passend onderwijs was tot voor kort niet vanzelfsprekend voor hoogbegaafden. In 2007 vraagt de Onderwijsraad in het rapport "presteren naar vermogen" (Onderwijsraad, 2007) aandacht voor het benutten van talenten in het funderend onderwijs. In 2008 heeft de toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Dijkzwaag een beleid ingezet om meer aandacht te besteden aan excellerende leerlingen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een onderzoek naar het onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs (Henkens, 2010). Vervolgens zijn er diverse initiatieven gekomen om het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen te verbeteren. In 2010 is, vanuit deze achtergronden, op mijn school gestart met het vormgeven van een verrijkkingsklas. Dit onderzoek is erop gericht om te zoeken naar een permanentere vorm van verrijking voor hoogbegaafden op mijn school.

1.6 Motivatie in relatie tot mijn persoonlijke ontwikkeling

Vanuit de inclusieve gedachte vind ik dat hoogbegaafden recht hebben op onderwijs dat tegemoet komt aan hun onderwijsbehoeften. Met het uitvoeren van dit onderzoek wil ik het verder ontwikkelen van ons onderwijs aan hoogbegaafden in gang zetten. Daarnaast wil ik meer inzicht krijgen in wat de hoogbegaafde leerlingen zelf graag willen leren. Ik hoop dat na afloop van dit onderzoek het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op mijn school beter aansluit op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Het doel is dat zij zich meer begrepen en uitgedaagd voelen en het gevoel hebben tot leren te komen. Positieve ervaringen worden gedeeld, waardoor de nieuwe vorm van werken kan worden overgenomen door collega's, zodat het onderwijs aan hoogbegaafden binnen de gehele school aangepast kan worden. Met de kennis die ik opdoe vanuit dit onderzoek, hoop ik een volwaardiger hoogbegaafdheidsspecialist te kunnen worden.

1.8 Eerder onderzoek

Uit eerder onderzoek, uitgevoerd op deze school, met betrekking tot onderwijs aan hoogbegaafden, is gebleken dat het onderwijsaanbod voor deze groep leerlingen aangepast dient te worden aan hun onderwijsbehoeften. Doel is om het talent van deze leerlingen maximaal te benutten. Dit verkleint de kans op onderpresteren (Ifllé, 2011). Diverse onderzoeken onderstrepen wat in veel literatuur te lezen is: het belang van kennis bij de groepsleerkrachten over hoogbegaafdheid. In 2004 is in opdracht van het Ministerie van OCW een meta-analyse gedaan van internationaal onderzoek. Hierin wordt geconcludeerd *"dat er met betrekking tot de effectiviteit van aanpassingen in het onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen wel trends kunnen worden gesignaleerd, maar dat de resulterende informatie onvoldoende is om te weten welk onderwijsarrangement op welk functioneren het meest positieve effect sorteert."* (Hoogeveen, Hell, Mooij, & Verhoeven, 2004, p. 38).

Dit onderzoek richt zich op de daadwerkelijke uitvoering van de onderwijsaanpassingen. En er wordt specifiek gekeken of de sociale elektronische leeromgeving VAL Junior excellent (Innofun, 2012) kan beantwoorden aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

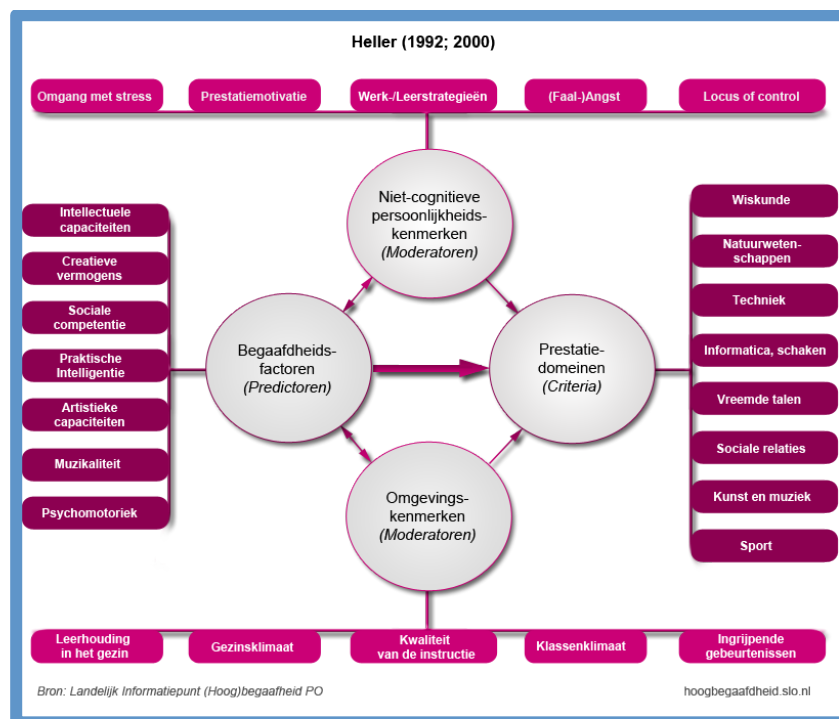
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk gaat in op de domeinen die voortvloeien uit de onderzoeksvraag. Hoogbegaafdheid is het centrale thema van dit onderzoek, ik start daarom met het toelichten van mijn visie.

Handelingsgericht werken helpt bij het plaatsen van hoogbegaafden in de instructiegroepen (paragraaf 2). Paragraaf 3 beschrijft hoe de instructiegroep met hoogbegaafden de leerstof gecompact aangeboden krijgt om ruimte te maken voor verrijking in de vorm van VAL junior dat wordt beschreven paragraaf 4. In paragraaf 5 komen de domeinen samen ter motivering van het belang van dit onderzoek.

2.1 Hoogbegaafdheid

In 2011 heb ik mijn visie op hoogbegaafdheid omschreven (Dekkers, 2011). Deze visie heb ik het afgelopen jaar verder ontwikkeld (Dekkers, 2013). Er zijn vele definities van hoogbegaafdheid. Deze zijn onder te verdelen in twee groepen: de ene groep gaat uit van enkel intellectuele intelligentie op basis van een hoge score op IQ testen, de andere groep gaat er van uit dat elk kind geboren wordt met de aanleg om topprestaties te leveren (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011). Ik vind dat elk kind in aanleg potentie heeft om ergens in uit te blinken. Het is aan de omgeving (ouders en leerkracht) om het kind de tools te geven om tot wat voor dit kind een topprestatie is te komen. Het Multifactorenmodel van Heller (1992-2000) sluit het best aan bij mijn visie (afbeelding 2.1). Dit model gaat uit van zowel aanleg als omgevingsfactoren. Aanleg kan leiden tot een hoge prestatie op verschillende domeinen. Er zijn moderators nodig om tot deze prestatie te komen. Moderatoren zijn de omgevingskenmerken en de niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken.

Afbeelding 2.1: Multifactorenmodel van Heller (bron: SLO 2013)

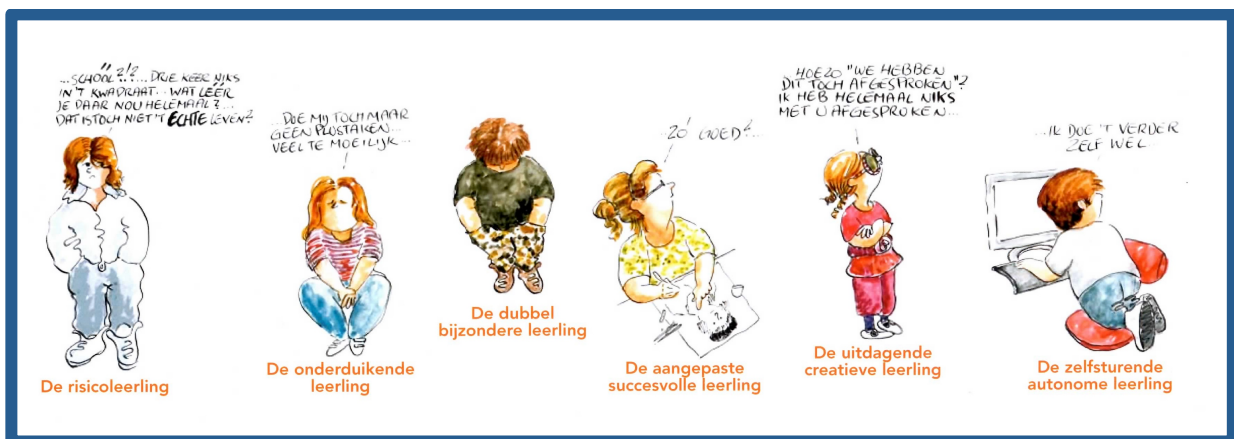
De factoren die genoemd worden in het model van Heller kunnen zowel bevorderend als belemmerend zijn voor het ontwikkelen van talent.

IQ is een aanduiding voor intelligentie en geeft aan in hoeverre een kind mogelijk tot excellente prestaties kan komen. Ik vind het belangrijk om niet alleen te kijken naar hoge intellectuele prestaties. Ik kijk ook naar het potentieel van een leerling. Het is mede de taak van de leerkracht om het onderwijs dusdanig in te richten dat dit potentieel 'er uit kan komen'. Ik hoor regelmatig dat een

leerling eerst moet bewijzen wat hij in huis heeft, voordat hij aan uitdagende taken mag werken. In mijn visie hoeft de hoogbegaafde leerling het niet te 'laten zien', voordat ik mijn onderwijs aanpas aan zijn onderwijsbehoeften. Het is veel belangrijker om door in gesprek te gaan met de leerling en zijn ouders te achterhalen wat de onderwijsbehoeften zijn. Als je hierin tegemoetkomt, is de kans op ontwikkelen op intellectueel niveau voor elke leerling groot. De leerkracht dient hoge eisen te stellen en te zorgen voor uitdagend onderwijs, zodat iedere leerling zich kan ontwikkelen in de zone van de naaste ontwikkeling.

"Intelligentie is als een goed gevulde, mooi opgepoetste gereedschapskist. Als je niet weet hoe je de tangetjes en hamers moet gebruiken, kun je geen schilderij ophangen." (Veenman, 11 oktober 2012 in Pavlov)

Hiervoor zijn metacognitieve vaardigheden van belang die je gedrag controleren en sturen. De uitspraak van Veenman heeft mij geraakt. Dat is precies wat ik hoogbegaafde leerlingen mee wil geven in mijn lessen. En waar ik collega's van wil overtuigen: het is de taak van de leerkracht om leerlingen metacognitieve vaardigheden bij te brengen. Leer de leerling om steeds na te denken wat er van hem wordt verwacht. Voordat hij begint aan een taak, maar ook gedurende de uitwerking hiervan. Laat relaties leggen met wat hij eerder heeft geleerd en wat hij nu leert: hoe kan hij dit gebruiken in de verdere uitvoering? Proces is hierbij belangrijker dan product. Ik vind dat iedere leerkracht op de hoogte moet zijn van de verschillende profielen van hoogbegaafdheid. Bij ieder profiel passen eigen specifieke eigenschappen met daaraan gerelateerde onderwijsbehoeften. Hier moet men rekening mee houden in de benadering van de hoogbegaafde leerling. Er zijn zes verschillende profielen van hoogbegaafdheid te onderscheiden: de succesvolle, uitdagende, onderduikende, dubbel-gelabelde en zelfstandige leerling en de dropout. (Betts & Neihart, 2010).

Afbeelding 2.2: Profielen van hoogbegaafdheid (Onderwijs Maak Je Samen, 2013)

Handelingsgericht werken helpt te achterhalen waar de onderwijsbehoeften van de individuele leerling liggen, zodat het onderwijs hierop afgestemd kan worden. In de volgende paragraaf wordt omschreven hoe dit er in de praktijk uit ziet.

2.2 Handelingsgericht werken en de 1-zorgroute

Pameijer en Beukering (2011) brengen handelingsgericht werken als tegenhanger van het medische model in het onderwijs. Centraal in het handelingsgericht werken staat het groepsplan. Brouwer en Ahlers (2011) passen dit groepsplan aan zodat hoogbegaafden hier een plaats in krijgen, zonder dat de leerkracht extra wordt belast. Van Gerven en Hoogenberg-Engbers (2011) leggen de relatie tussen de eigenschappen van hoogbegaafden en handelingsgericht werken (Dekkers, 2013).

“Handelingsgericht werken maakt adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding concreet, zodat het schoolteam effectief kan omgaan met verschillen tussen leerlingen. Handelingsgericht werken is een planmatige en cyclische werkwijze.” (Pameijer, Beukering, & Lange, 2011, p. 7).

Dit houdt in dat de leerkracht zich steeds afvraagt: “Wat werkt voor deze leerling, van deze ouders, in deze groep, bij deze leerkracht, op deze school?” Ik vind deze vraag essentieel. Naar mijn inzien ligt de kracht van handelingsgericht werken in het betrekken van de leerling in zijn onderwijsaanbod. Er wordt niet gesproken óver de leerling, maar mét de leerling. De leerling krijgt het gevoel serieus genomen te worden. Alleen door in gesprek te gaan met de leerling, kan de leerkracht achterhalen waar zijn onderwijsbehoeften liggen. De gekozen aanpak wordt vastgelegd in het groepsplan. Na een interventieperiode wordt bekeken hoe deze aanpak heeft gewerkt en in hoeverre dit moet worden aangepast. Hierna herhaalt de cyclus zich (afbeelding 2.3).

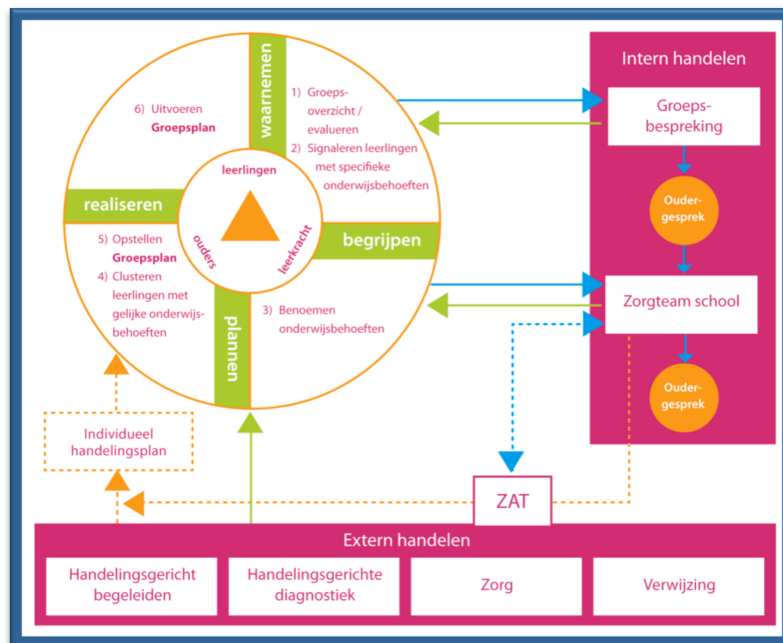
Pameyer et al. (2011) gaan uit van een groepsplan, onderverdeeld in vier subgroepen met ieder een eigen doel:

- 1) Reguliere groepsdoelen: leerlingen die meer nodig hebben om de reguliere doelen te kunnen behalen.
- 2) Groepsdoelen en drijfvermogen: leerlingen gaan zowel aan groepsdoel als onderliggend doel werken.
- 3) Groepsdoelen en verdieping: hier vallen hoogbegaafden onder.
- 4) Aangepaste doelen: leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.

Op de school waar dit onderzoek wordt uitgevoerd, wordt gebruik gemaakt van een groepsplan dat onderscheid maakt tussen instructie onafhankelijke, instructie gevoelige en instructie afhankelijke leerlingen. Hoogbegaafde leerlingen vallen onder de eerste subgroep. Brouwer en Ahlers (2011) vinden een instructie onafhankelijke groep misleidend. Men zou het idee kunnen krijgen dat hoogbegaafde leerlingen geen instructie nodig zouden hebben. Daarom ontwikkelden zij een groepsplan-plus. In dit groepsplan is sprake van drie instructiegroepen:

- a) Instructiegevoelige leerlingen
- b) Instructieafhankelijke leerlingen
- c) Instructiegevoelige-plus leerlingen

Mijn voorkeur gaat uit naar de verdeling van Brouwer en Ahlers: hoogbegaafde leerlingen vallen tijdens de instructie onder subgroep c. Op andere momenten van de dag wordt ruimte vrijgemaakt voor individuele begeleiding. Ik vind dat dit groepsplan er aan bijdraagt dat alle leerlingen de instructie en begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Op de school waar dit onderzoek wordt uitgevoerd, is het streven om deze begeleiding te bieden tijdens bloktijd.

Afbeelding 2.3: HGW-cyclus (Marant, 2012)

Van Gerven en Hoogbenberg-Engbers (2011) stellen dat handelingsgericht werken een middel is om zicht te krijgen op de educatieve behoefte van een leerling. Deze kan afwijken van wat er in de literatuur over hoogbegaafdheid te lezen valt. De nieuwsgierigheid, leergierigheid en het analytisch denkvermogen van de hoogbegaafde kunnen de leerkracht helpen bij het zoeken naar begeleidingsmogelijkheden. Ik vind dit een sterk argument voor het belang van in gesprek gaan met de leerling om te achterhalen op welke manier het onderwijs kan worden aangepast. Dit gebeurt veelal door te compacten en verrijken. Hoe dit aangepakt kan worden, beschrijft de volgende paragraaf.

2.3 Compacten en verrijken

Om het onderwijs aan te kunnen passen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafden, dient onderwijstijd vrijgemaakt te worden. Dit wordt bereikt door de leerstof te compacten.

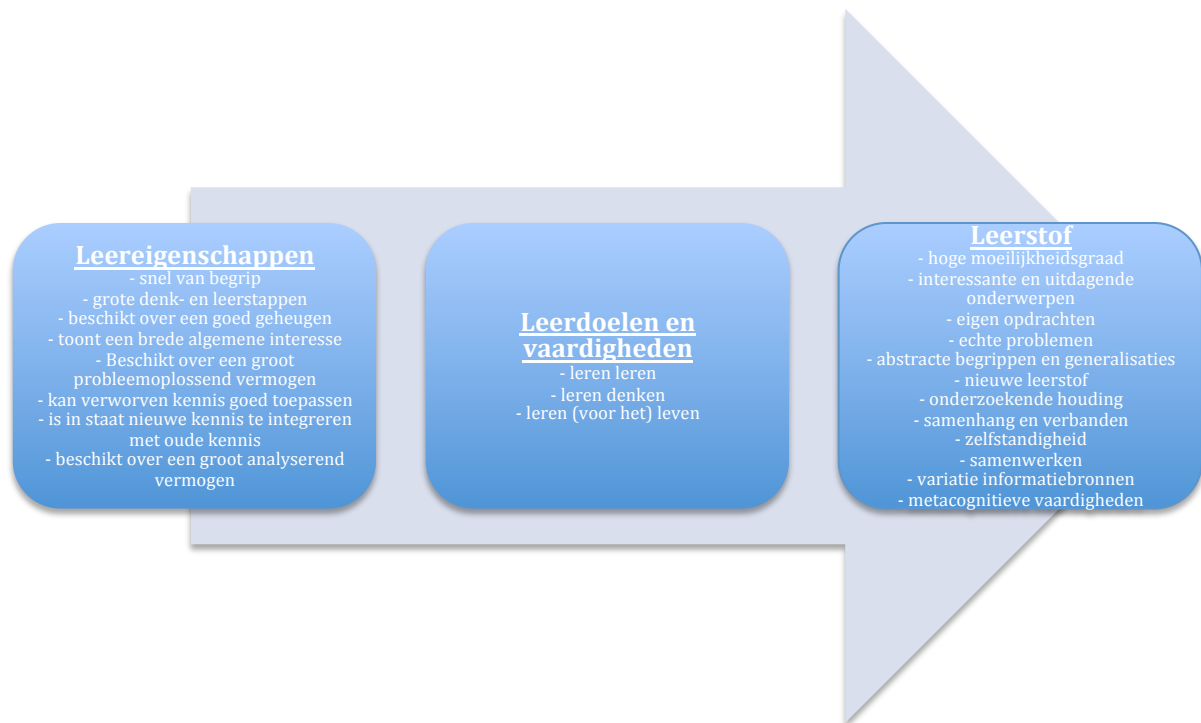
“Compacten is het zodanig schrappen in de reguliere leerstof die voor alle leerlingen bedoeld is dat deze geschikt wordt voor (hoog)begaafde leerlingen” (Drent, 2011, p. 75)

Hoogbegaafden beschikken over een analytisch denkvermogen. Zij maken grote denkstappen. Zij hebben het dan ook niet nodig om steeds de basisstof aangeboden te krijgen. Dit werkt demotiverend en kan zelfs leiden tot onderpresteren. Daarnaast komt door compacten ruimte vrij voor verrijking. Compacten kan plaatsvinden tijdens de verwerking van opdrachten, maar ook tijdens de instructie en nabespreking (Drent & Gerven, 2012).

“Verrijkingsonderwijs heeft als doel de vaardigheid van het leren te koppelen aan kennisontwikkeling” (Gerven, 2011, p. 91)

Bij het toepassen van verrijkmateriaal moet de leerkracht zich steeds afvragen: “Wat wil ik als leerkracht deze leerling leren en welke leerdoelen ga ik samen met de leerling nastreven?” (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011, p. 45). Verrijkingsoopdrachten moeten voldoen aan de leereigenschappen van hoogbegaafden (afbeelding 2.4). Het beste verrijkingaanbod komt tot stand door uitbreiding van wat beschikbaar is voor alle leerlingen in plaats van een compleet ander aanbod (Eyre, 2007).

Verrijking moet er voor zorgen dat de hoogbegaafde leerling een punt bereikt waarop fouten gemaakt worden. Hierdoor leert de hoogbegaafde om te gaan met bewust onbekwaamheid. Door oefenen en hulp vragen komen zij verder in hun ontwikkeling (Brouwer & Ahlers, 2011). Er wordt geleerd te leren met behulp van goede werk- en leerstrategieën en een goede leerattitude (Drent & Gerven, 2012).

Afbeelding 2.4: Van leereigenschap naar leerstof (Dekkers, 2012)

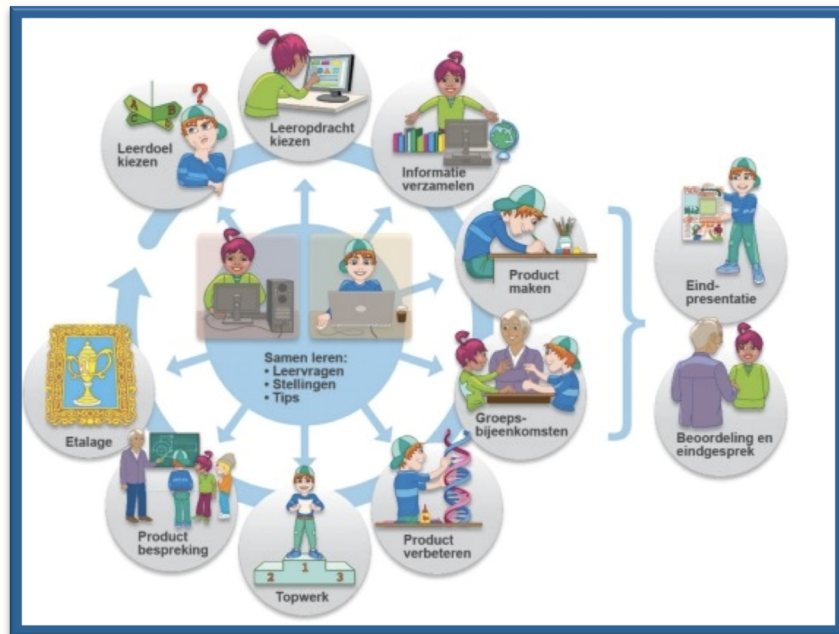
Verrijking is tevens noodzakelijk om versnellen tegen te gaan. Hierdoor verlaten de begaafde leerlingen het primair onderwijs met een bredere basis aan kennis en vaardigheden (Drent & Gerven, 2012). Ik vind dit van belang omdat de leerling in het voortgezet onderwijs zich kan ontwikkelen naar zijn potentieel. Wanneer de stof moeilijker wordt, weet de hoogbegaafde leerling die heeft leren leren hier mee om te gaan: hij weet hoe hij gebruik moet maken van de metacognitieve vaardigheden. Verrijking binnen de stamgroep heeft als voordelen dat de leerling integreert binnen zijn eigen leeftijdsgroep, onafhankelijk leren wordt ontwikkeld en het moedigt een coöperatieve sfeer in de groep aan. Nadelen zijn dat het curriculum mogelijk minder uitdagend is, er mogelijk te veel herhaald wordt en de afwezigheid van een intellectuele peer groep (Hoogeveen et al, 2004). VAL junior excellent wordt zowel binnen als buiten de stamgroep ingezet. Dit biedt naar mijn idee een oplossing voor de genoemde nadelen. Paragraaf 4 beschrijft de elektronische leeromgeving VAL junior excellent.

2.4 VAL junior excellent

VAL Junior excellent is verrijking in de tweede leerlijn (het staat los van het onderwijsaanbod) door middel van een virtuele leeromgeving. Ik heb gezocht naar Amerikaanse literatuur, omdat men in Amerika zowel op het gebied van hoogbegaafdheid als informatica verder is dan in Nederland. Mulrine (2007) concludeert dat een virtuele leeromgeving een opwindende manier kan zijn om de interesse van een leerling te prikkelen en het leren te verrijken. Het gebruik van internet draagt bij aan de ontwikkeling van culturele ervaringen, het stelt leerlingen bloot aan verschillende ideeën van prominente en controversiële personen en het voorziet in het doen van onderzoek van leerlingen door het grote aanbod van informatie.

“De VAL junior excellent opdrachten zijn specifiek voor (hoog-)begaafde leerlingen. Gebaseerd op een top-down benadering en het aanspreken van de hogere denkvaardigheden, zoals analyseren en evalueren (Taxonomie van Bloom)” (VAL junior,2012)

VAL is een elektronische leeromgeving waarin leeractiviteiten afwisselend virtueel en fysiek plaatsvinden. Het bestaat uit twaalf stappen. De leeropdrachten zorgen voor structuur in de leercyclus (afbeelding 2.5).

Afbeelding 2.5: De twaalf stappen van VAL (Citowoz, 2010)

Doordat VAL virtueel is, hoeft er niet altijd een leerkracht te zijn die begeleidt. Twee derde van de tijd werkt de leerling zelfstandig. Door virtueel samen te werken en vragen te stellen en te beantwoorden, helpen leerlingen en leerkracht elkaar verder op weg in het leerproces (bijlage 1).

2.5 Belang voor het onderzoek

Hoogbegaafden hebben specifieke onderwijsbehoeften. Handelingsgericht werken helpt de leerkracht door in gesprek te gaan met de leerling om te achterhalen waar deze behoeften liggen. Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften, moet het leerstofaanbod worden gecompact zodat ruimte vrijkomt voor verrijking. In de praktijk blijkt het soms lastig om de juiste verrijkingsopdrachten te vinden en hierin de begeleiding te bieden die nodig is. Deze begeleiding is echter cruciaal. De hoogbegaafde moet uitgedaagd worden om te komen tot leren leren in een veilige omgeving. Ik ga onderzoeken of VAL junior hierin kan voorzien. De aanpak van het onderzoek wordt beschreven in hoofdstuk drie.

Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie

Dit hoofdstuk omvat de opzet en aanpak van het onderzoek. Paragraaf 1 licht het doel van het onderzoek toe. Paragraaf 2 gaat in op het onderzoeksparadigma (Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011) dat past bij een actieonderzoek. De respondenten van dit onderzoek zijn twee collega's en tien leerlingen (paragraaf 3). De onderzoeksmethoden worden beschreven in paragraaf 4. Ethische aspecten komen naar voren in paragraaf 5. Tot slot gaan paragraaf 6 en 7 in op de manier waarop de data verzameld en gepresenteerd zullen worden en op de waarborging van de kwaliteit van de data-analyse van de onderzoeksgegevens.

3.1 Doel van het onderzoek

In hoofdstuk 1 wordt het doel van dit onderzoek beschreven:

Hoogbegaafde leerlingen op onze school voelen zich meer begrepen en uitgedaagd en hebben het gevoel tot leren te komen. Positieve ervaringen worden gedeeld, waardoor de nieuwe vorm van werken kan worden overgenomen door collega's. Het onderwijs aan hoogbegaafden binnen de gehele school kan aangepast worden. Persoonlijk hoop ik met de kennis die ik opdoe vanuit dit onderzoek, een volwaardiger hoogbegaafdheidsspecialist te worden.

Dit is de leidraad voor de onderzoeksmethodologie. De onderzoeker wil dit doel bereiken door het uitvoeren van een actieonderzoek. Actieonderzoek richt zich op interventies. Er wordt gedurende het onderzoek een alternatieve handelingswijze ontwikkeld en uitgetoetst (Lange et al, 2011). In dit geval is dat het begeleiden van leerkrachten bij het inrichten van het onderwijs aan hoogbegaafden en het inzetten van VAL junior als verrijkingsaanbod voor hoogbegaafden. Welk paradigma hierbij past, beschrijft de volgende paragraaf.

3.2 Onderzoeksparadigma

Bij actieonderzoek passen zowel het interpretatieve als het kritisch-emancipatorische onderzoeksparadigma. De onderzoeker is van mening dat met name het interpretatieve paradigma past bij dit onderzoek. Hierbij ligt de focus op het menselijk handelen waarbij eerst kennis wordt genomen van de ervaringen van de deelnemers. Al onderzoekende en in samenspraak met de deelnemers wordt theorie ontwikkeld die past bij deze school en deze doelgroep (Lange et al, 2011). Het is de wens van de onderzoeker dat alle leerlingen, dus ook hoogbegaafden onderwijs krijgen dat past bij hun onderwijsbehoeften. Hier liggen op deze school nog mogelijkheden voor ontwikkeling. Met de uitvoering van dit onderzoek wordt, samen met de participanten (paragraaf 3), een stap voorwaarts gezet.

De rol van de onderzoeker binnen het kritisch-emancipatorische paradigma (theoreticus, expert, buitenstaander, distributeur en mentor) is passend bij de rol van change-agent die de onderzoeker wil innemen tijdens de uitvoering van dit onderzoek. Tevens behelst dit paradigma zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden.

3.3 Respondenten

De respondenten in dit onderzoek zijn twee collega's van twee groepen 6/7 en tien meer- en hoogbegaafde leerlingen uit deze twee groepen. Zij participeren, omdat op dit moment het grootste aantal meer- en hoogbegaafde leerlingen in deze groepen zit. Bovendien is gekozen om dit schooljaar te starten met VAL junior excellent. De participerende leerlingen vallen binnen de doelgroep van dit programma: leerlingen uit groep 6 tot en met 8.

De twee collega's en tien leerlingen worden op een oplossingsgerichte manier benaderd en begeleid (Jong & Berg, 2004). Dit houdt in dat de onderzoeker steeds vraagt naar de gewenste situatie om er vervolgens naar te streven om hier naar toe te werken. De verwachting van de onderzoeker is dat deze werkwijze het meeste oplevert, omdat de respondenten eigenaar worden van het proces dat

wordt doorlopen gedurende het onderzoek, doordat ze hierin een stem krijgen. Wederzijds vertrouwen is erg belangrijk, omdat de respondenten zich op bepaalde momenten kwetsbaar kunnen voelen. Hoe het actieonderzoek wordt vormgegeven staat in de volgende paragraaf.

3.4 Onderzoeksmethoden, dataverzameling & data-analyse

Het actieonderzoek doorloopt twee cyclussen. Een uitwerking van deze cyclussen is in kaart gebracht in tabel 3.1. De eerste cyclus start in september. Hierin valt de eerste periode van tien weken van de inzet van VAL junior excellent. Hierna volgt een evaluatiemoment. Het plan van aanpak wordt mogelijk gewijzigd, waarna een tweede cyclus zal volgen. Deze cyclus start in maart. In mei zal een eindevaluatie plaatsvinden waaruit conclusies en aanbevelingen voor de volgende schooljaren zullen voortvloeien.

De deelvragen zijn leidend voor de gehanteerde onderzoeksmethoden. Dataverzameling en data-analyse in dit onderzoek volgen de deductieve benadering waar vanuit de theoretische invalshoek min of meer concrete besprekpunten worden afgeleid die in een specifieke situatie worden getoetst (Lange et al, 2011).

“Kan VAL junior excellent het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op deze jenaplanschool binnen én buiten de stamgroep verrijken, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?”

Deelvraag	Onderzoeksmethode	Bijlage	Tijdstip	Inhoud	Data-analyse
a) Op welke wijze willen de leerkrachten van groep 6/7 hier in worden begeleid?	Vragenlijst	3	Voorafgaand aan onderzoek (augustus)	Startpunt bepalen	Kernwoorden aangeven.
	Motivatie-interview ⇒ Inductieve benadering (Lange et al, 2011) en oplossingsgerichte gespreksvoering (Jong & Berg, 2004)	5	Aanvang onderzoek (september)	Begeleidingsbehoeften en tijdspad afstemmen	Analyse beeldmateriaal: uiteenzetting hoofdpunten in tekstdocument. Membercheck tijdens interview.
	Individueel gesprek	6	Halverwege (februari)	Opnieuw afstemmen (herkaderen)	Gespreksverslag en membercheck
	Coöperatieve werkvorm ⇒ mindmap	7	Eind onderzoek	<u>Evaluatie:</u> Individuele opbrengsten in beeld brengen, gebaseerd op het doel uit het motivatie-interview) <u>Vooruit kijken:</u> benoemen van nieuwe (persoonlijke) doelen	Tijdens de activiteit komen onderzoeker en collega's tot een gezamenlijke conclusie. Overeenkomsten/ verschillen aangeven.
b) Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute hierin ondersteuning?	Documentenonderzoek (groepsplannen)	9	Na elke zorgperiode	Hoeveel leerlingen staan in subgroep 1 (instructie onafhankelijk?).	Idem
				Is het starten van VAL hierop van invloed? Heeft het individuele gesprek met de leerkrachten hierop invloed?	
	Coöperatieve werkvorm ⇒ gezamenlijk invullen van mindmap door de twee leerkrachten	7	Eind onderzoek	In hoeverre is gebruik gemaakt van het groepsplan bij het inrichten van onderwijs(aanpassingen) aan hoogbegaafden?	Idem
c) In hoeverre voldoet VAL Junior Excellent in de onderwijsbehoefte van deze leerlingen?	Vragenlijst leerlingen open en gesloten vragen	2	Aanvang onderzoek	Vaststellen onderwijsbehoeften, beginsituatie stamgroep	Kernwoorden aangeven Taartdiagram voor meerkeuze vragen
	Vragenlijst leerlingen	8	Halverwege (maart)	Ervaart de leerling verbetering?	Kwantitatieve analyse
d) In hoeverre biedt VAL-junior excellent een oplossing voor de deelnemende hoogbegaafde leerlingen?	Vragenlijst voor leerlingen, (deelvraag c)	2-8			Idem
	Gesprekken met collega's zie deelvraag b.	5-7		Werkt VAL voor elke leerling? Voor wie wel, voor wie niet? Wat zijn verklaringen hiervoor?	Idem
	Coöperatieve werkvorm ⇒ mindmap	7	Eind onderzoek	Wat zien de leerkrachten als voor- en nadeel van het werken aan VAL?	Overeenkomsten en verschillen zoeken.

Tabel 3.1: schematische weergave van de onderzoeksmethoden per deelvraag

Uit de eerste vragenlijst voor collega's (bijlage 3) volgen signaalwoorden: welke begrippen komen vaker voor en kunnen aangewezen worden als kern van het probleem of vraagstelling? Deze signaalwoorden zijn de basis voor een motivatie-interview waarin de wensen van de collega's en het traject op oplossingsgerichte wijze worden vastgesteld (Jong & Berg, 2004). Via deze lijst wordt

tevens achterhaald of de leerkrachten bekend zijn met de verschillende profielen van hoogbegaafdheid, zoals beschreven in hoofdstuk 2. Halverwege het onderzoek gaat de onderzoeker met beide collega's individueel in gesprek om het vervolg af te stemmen op hun individuele behoeften. Dit is bewust individueel, zodat zij elkaar niet kunnen beïnvloeden in hun beantwoording van de vragen. Aan het eind van het onderzoek vindt een coöperatieve werkvorm plaats, waarin ze door het invullen van een mindmap, samen tot een eindconclusie komen en vooruit gekeken wordt naar de volgende jaren met betrekking tot de invulling van het onderwijs aan hoogbegaafden op deze school.

In paragraaf 1.6 staat: *“Daarnaast wil ik meer inzicht krijgen in wat de hoogbegaafde leerlingen zélf graag willen leren.”* Dit wordt gemeten door middel van vragenlijsten voor de leerlingen (bijlage 2 en 8). Bij de leerlingen wordt alleen gebruik gemaakt van vragenlijsten. Enerzijds omdat deze vorm past bij de werkwijze van VAL junior. Anderzijds omdat dit veiligheid biedt. Ze kunnen nadenken over hun antwoord en ze weten dat het “tussen ons” blijft.

Door voortdurend in gesprek te zijn met leerlingen en collega's en door te reflecteren op het eigen handelen tijdens het begeleiden van de leerlingen, wil de onderzoeker in beeld krijgen of voor deze leerlingen, op deze school, bij deze leerkrachten de oplossing die VAL junior biedt, de juiste is. Omdat de leerlingen tijd nodig hebben om in de stamgroep te werken aan de opdrachten, wordt onderzocht hoe het gebruik maken van het groepsplan kan helpen bij het vrijmaken van tijd in de stamgroep. In de volgende paragraaf wordt beargumenteerd waarom gekozen is voor twee collega's en hun hoogbegaafde leerlingen als respondenten.

De ethische aspecten die horen bij de uitvoering van dit onderzoek, staan beschreven in paragraaf 5.

3.5 Ethische aspecten

Voor de start van het onderzoek, presenteert de onderzoeker aan het team het doel van het onderzoek. Het betoog (Dekkers, 2012) dient hierbij als basis. De onderzoeker legt vervolgens uit aan de participanten wat zij kunnen verwachten en wat van hen verwacht wordt gedurende het onderzoek.

Aan ouders van de leerlingen wordt toestemming voor deelname aan het onderzoek gevraagd. Zij krijgen de garantie dat de leerlingen niet bij naam genoemd worden. De leerlingen krijgen, voorafgaand aan het geven van de vragenlijst, de vraag of zij deel willen nemen aan het onderzoek. Collega's en leerlingen worden niet met naam in het onderzoeksverslag genoemd. Zij mogen het onderzoeksverslag voorafgaand aan publicatie inzien. Met de directie is afgesproken dat de naam van de school niet genoemd wordt.

Het onderzoek is wederkerig: de opbrengst van het onderzoek is ook een opbrengst voor de participanten. Voor de leerkrachten, omdat zij intensief begeleid worden in het verder vormgeven van hun onderwijs aan hoogbegaafden. Voor de leerlingen, omdat het onderwijs beter afgestemd gaat worden op hun onderwijsbehoeften. Voor de school, omdat er door collega's nieuwe ervaringen worden opgedaan die kunnen worden gedeeld om zo tot nieuwe inzichten te komen voor het invullen van verrijkingsonderwijs aan hoogbegaafden op deze school.

Informatie en uitkomsten worden gegarandeerd vertrouwelijk behandeld. Wanneer bevindingen moeten worden besproken met IB en directie, wordt van tevoren toestemming gevraagd aan de participanten.

De onderzoeksgegevens worden bewaard tot na de beoordeling van het onderzoek. Wanneer dit nodig is voor vervolgstappen naar aanleiding van de aanbevelingen, zullen gegevens eventueel langer bewaard worden. Respondenten worden hiervan op de hoogte gesteld. De respondenten kunnen altijd contact opnemen bij vragen over het onderzoek. Hoe de kwaliteit van het onderzoek wordt gewaarborgd, staat in paragraaf 6.

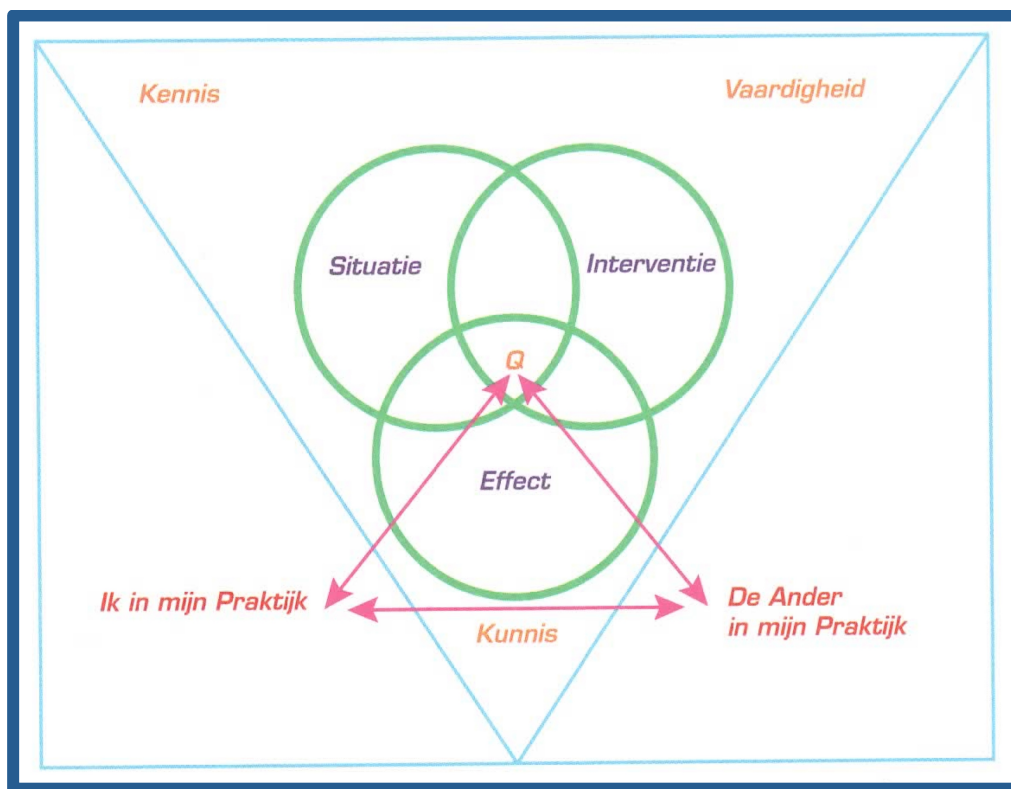
3.6 Waarborging kwaliteit van het onderzoek

Er is beschreven wie de respondenten zijn van dit onderzoek en op welke manier het onderzoek wordt uitgevoerd. De periode waarin dit actieonderzoek wordt uitgevoerd is vrij kort. Dit heeft effect op de betrouwbaarheid en validiteit van de onderzoeksdata. De uitkomsten die uit dit onderzoek

zullen komen, moeten geanalyseerd worden vanuit de wetenschap dat een langere onderzoeksperiode wellicht tot andere uitkomsten zal leiden. Tevens is het aantal participanten beperkt. Wat voor de deelnemende collega's werkt of belangrijk is, kan voor anderen uit het team anders zijn. De uitkomsten van het onderzoek zullen met name gelden voor deze school, met deze leerlingen, deze mogelijkheden en deze leerkrachten. Anderen hebben wellicht iets aan het proces dat is doorlopen en de aanbevelingen die worden gedaan. Daarbij moet men wel bedenken dat dit op een andere school anders kan werken.

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de praktijk van de onderzoeker, wordt gebruik gemaakt van triangulatie. Participanten aan dit onderzoek zijn zowel leerlingen, leerkrachten als de onderzoeker zelf in de rol van begaafdheidsspecialist op deze school. Interviews, vragenlijsten en coöperatieve werkvormen zijn de onderzoeksmethoden.

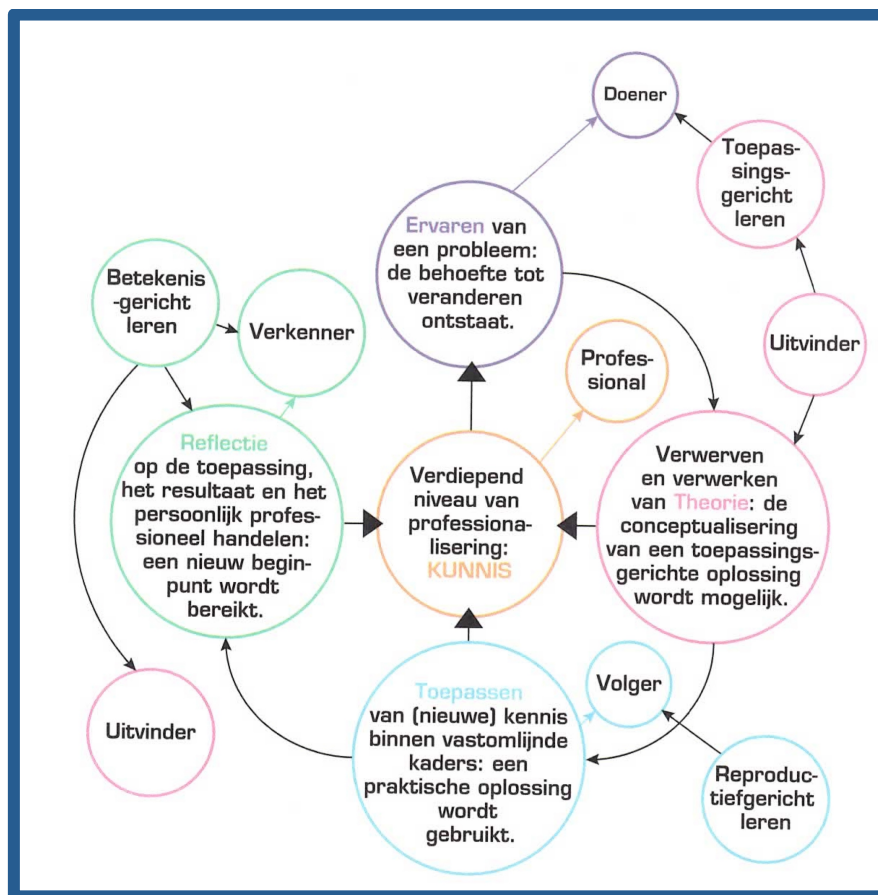
Omdat de onderzoeker zelf participeert in het onderzoek, is het van belang dat zij reflecteert op haar handelen. Ze gebruikt hiervoor het IPA model (afbeelding 3.1 en 3.2).

Figuur 3.1: IPA-model, Gerven & Hoogenberg (2010) in Gerven & Hoogenberg-Engbers (2011)

“Binnen het IPA-model wordt verondersteld dat leren naast vaardigheidsontwikkeling tevens uitbreiding van aanwezige kennis tot gevolg heeft” (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011, p. 24).

Vaardigheidsontwikkeling bereik je door het doorlopen van de leercirkel van Kolb. Uiteindelijk zal kennis leiden tot 'kennis'. De onderzoeker zal zich gedurende het onderzoek moeten opstellen als uitvinder, verkenner, volger en doener.

Afbeelding 3.2: De leercirkel van Kolb verdiept tot leerproces in het IPA-model (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011)

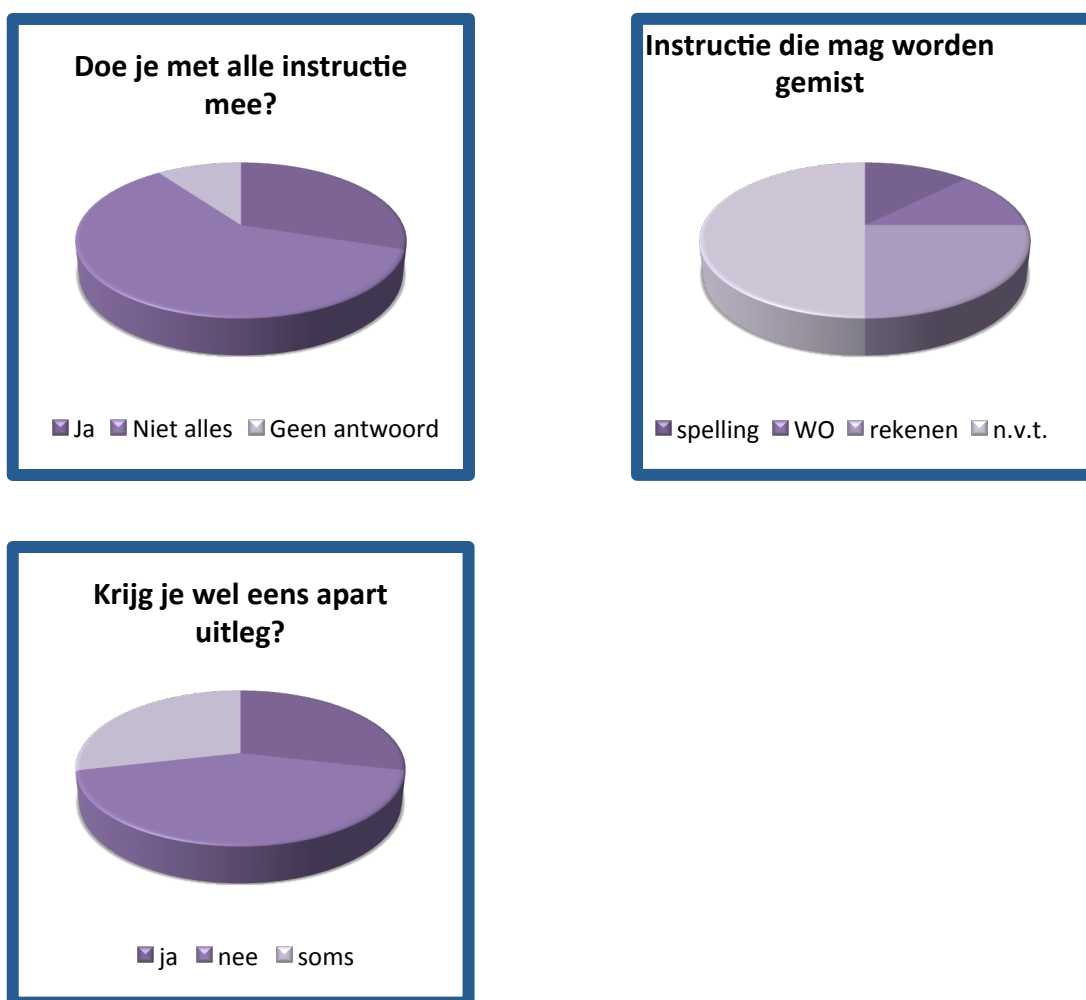
In het volgende hoofdstuk staat de presentatie van de verzamelde data en de data-analyse, waarin de uitkomsten van reflectie, gesprekken en vragenlijsten samen komen.

Hoofdstuk 4. Data-analyse en resultaten

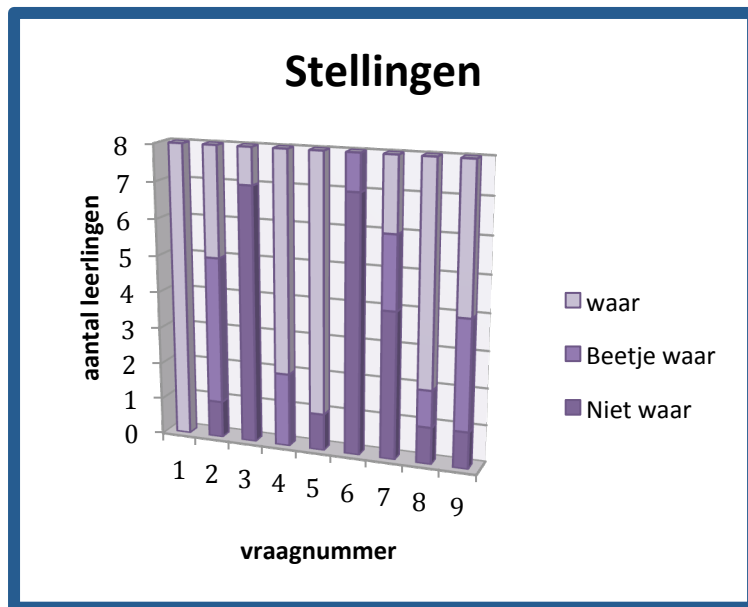
Hoofdstuk 4 bevat de data-analyse en resultaten die relevant zijn voor dit onderzoek, zoals omschreven in hoofdstuk 3. Tijdens het onderzoek hebben drie meetmomenten plaatsgevonden: bij aanvang, halverwege en aan het eind van het onderzoek. De leerlingen hebben steeds een vragenlijst ingevuld. De leerkrachten hebben bij aanvang een vragenlijst ingevuld, daarna hebben gezamenlijke en individuele gespreksvormen plaatsgevonden. Als leider van de verrijkingsklas die met VAL junior werkt en in de rol van hoogbegaafdheidsspecialist, participeert de onderzoeker in dit onderzoek. Dit hoofdstuk start met het omschrijven van de beginsituatie in paragraaf 1 en 2. Paragraaf 3 en 4 geven data die gerelateerd zijn aan de eerste twee deelvragen van het onderzoek die betrekking hebben op de leerkrachten en het handelingsgericht werken. Vervolgens wordt in paragraaf 5 en 6 het verloop van de twee onderzoekscyclussen beschreven. Paragraaf 4.7 geeft data ten aanzien van de twee deelvragen met betrekking tot de leerlingen.

4.1 Data aan het begin van het onderzoek: leerlingenvragenlijst

Omdat bij aanvang van het onderzoek nog niet exact bekend was welke leerlingen zouden gaan deelnemen aan VAL junior, is bij acht hoogbegaafde leerlingen een vragenlijst afgenomen (bijlage 2). Deze lijst bestaat uit een combinatie van open vragen en stellingen. Door middel van kwantitatieve analyse is een overzicht gemaakt van de antwoorden:

Figuur 4.1: Grafische weergave leerlingenvragenlijst 1

Figuur 4.2: Stellingen leerlingenvragenlijst 1

Toelichting stellingen:

1. Ik voel mij prettig in de stamgroep.
2. Ik leer nieuwe dingen in mijn stamgroep.
3. Ik verveel me vaak.
4. Tijdens de uitleg let ik altijd goed op.
5. Ik maak alle opdrachten die anderen ook maken.
6. Ik werk regelmatig aan een project.
7. Als ik aan een project werk, heb ik dat zelf gekozen.
8. Ik voel me begrepen door mijn juf.
9. Ik voel me begrepen door mijn klasgenoten.

Voor het onderzoek zijn met name de vragen op het gebied van instructie en verwerking van belang. Er wordt in dit hoofdstuk niet verder ingegaan op de vragen m.b.t. het welbevinden, buiten het trekken van de conclusie dat alle leerlingen zich prettig voelen in de stamgroep, omdat hier in de loop van het onderzoek geen actie op is genomen. Op basis van figuur 4.1 en 4.2 kan gesteld worden dat:

Instructie: De leerlingen doen veelal mee met de instructies. Alleen rekeninstructie mag door drie leerlingen gemist worden. Drie leerlingen krijgen nooit apart uitleg. De andere leerlingen alleen als ze een specifieke vraag hebben.

Verwerking: Zeven leerlingen moeten dezelfde opdrachten maken als hun klasgenoten. Eén leerling mag regelmatig aan een project werken.

De data van de leerlingen zijn samen met de antwoorden op de leerkrachtenvragenlijst input geweest voor het motivatie-interview met de leerkrachten. Deze gegevens staan uitgewerkt in de volgende paragraaf.

4.2 Data aan het begin van het onderzoek: leerkrachtenvragenlijst

Om naast de informatie van de leerlingen informatie van de leerkrachten te verkrijgen om de startpositie van het onderzoek te bepalen, is door hen een vragenlijst ingevuld (bijlage 3). Hieruit blijkt dat de leerkrachten een verschil hebben in interpretatie van het begrip hoogbegaafdheid (bijlage 4). Beide leerkrachten zijn zoekende naar verwerkingsopdrachten voor hoogbegaafde leerlingen. Leerkracht 1 maakt verschil in perfectionistische leerlingen en leerlingen die bijna niets maken. Zij differentieert bij rekenen door middel van compacten (routeboekje) en verrijken (rekentijger). Leerkracht 2 wil rekening houden met beleavingswereld en niveau van de leerlingen. Zij maakt geen gebruik van verrijkingsmateriaal. Beiden zijn bekend met verschillende profielen van hoogbegaafdheid. Collega 1 is niet bekend met de creatieve en dubbel/meervoudige hoogbegaafde. Leerlingen worden niet betrokken in het samenstellen van het onderwijsaanbod. Er wordt geen rekening gehouden met persoonlijke onderwijsbehoeften. Er wordt mondeling feedback gegeven op het gemaakte werk van de leerlingen.

Het beeld dat voortkomt uit de vragenlijst komt overeen met de bevindingen uit de vragenlijst voor de leerlingen: er wordt nog niet veel gedifferentieerd op het gebied van instructie en verwerking. Leerkrachten hebben de intentie, echter zij weten niet goed hoe ze dit kunnen aanpakken. Om een

beter beeld te krijgen of deze aanname klopt, is een motivatie-interview afgenomen. Dit wordt uitgewerkt in de volgende paragraaf.

4.3 Op welke wijze willen de leerkrachten van groep 6/7 worden begeleid?

Middels een motivatie-interview (bijlage 5) is gezocht naar het antwoord op deze deelvraag. De leerkrachten hadden overwegend dezelfde antwoorden (figuur 4.3), waarin ze elkaar aanvulden. Er wordt geen onderscheid gemaakt in de individuele antwoorden.

Uitkomst motivatie-interview	
Persoonlijk doel	Het welbevinden van hoogbegaafde leerlingen moet goed zijn.
	Ruimte vrijmaken in klassenmanagement om begeleiding te bieden die de leerlingen nodig hebben.
	Aanbod aanpassen (zoals daar al mee is begonnen bij rekenen).
	Leerlingen passen de mondelinge afspraak dat ze niet alles hoeven te doen toe.
Aanpak	Meer inspelen op behoeften van de begaafde leerling. Beter in staat zijn om de leerlingen goede verrijkingsstof aan te bieden, naast enkel verrijken in schriftelijke verwerking (werkboekjes e.d.). Meer projectmatig werken. Leerlingen minder mee laten doen in het reguliere aanbod.
Begeleidingsvormen (deelvraag b)	<u>SVIB</u> : Hoe kun je tijd vrijmaken in de instructie (het 6 fasen model), zodat je met hoogbegaafde leerlingen aan de slag kan.
	<u>Specialist Hoogbegaafdheid</u> : Begeleiding van leerlingen op de achtergrond. Deze begeleiding vinden de leerkrachten zelf lastig.
	<u>Specialist Hoogbegaafdheid</u> : Opdoen van kennis door vragen te stellen aan haar.

Figuur 4.3: Uitkomst motivatie-interview

Na afloop van de eerste periode van 10 weken hebben gesprekken met de leerkrachten plaatsgevonden. Deze gesprekken waren individueel, zodat de leerkrachten elkaar niet konden beïnvloeden bij het antwoorden. De gesprekken zijn schriftelijk uitgewerkt (bijlage 6). Via member check is de validiteit van deze verslagen vastgesteld. De begeleidingsbehoeften bleken op dit moment niet veranderd ten opzichte van de start van het onderzoek. Eén leerkracht vraagt om individuele begeleiding van twee van haar hoogbegaafde leerlingen die niet deelnemen aan VAL junior.

Na afloop van de tweede onderzoekscyclus vond een groepsgesprek plaats met de leerkrachten en de hoogbegaafdheidsspecialist. De leerkrachten hebben een mindmap (bijlage 7) ingevuld. Deze zijn besproken en samengevoegd tot één mindmap. Met betrekking tot het doel dat de leerkrachten zich hadden gesteld, is de opbrengst **bewustwording**. De leerkrachten zien de hoogbegaafde leerlingen eerder in de klas en begrijpen de houding van sommige hoogbegaafden beter. Ze proberen hier bewust op in te spelen. Het vinden van het juiste onderwijsaanbod vinden zij nog steeds lastig. Het is moeilijk kiezen welk verrijkingsmateriaal bij welke leerling past. Voor zowel de leerkrachten als de leerlingen is het moeilijk om in te schatten wanneer zij aan VAL kunnen werken. Soms wordt vergeten om de leerlingen er op te wijzen dat zij aan VAL mogen werken. **Tijd** is het belangrijkste ontwikkelpunt dat de leerkrachten meenemen naar volgend schooljaar: *“Hoe verdeel ik de tijd, zodat ook deze leerlingen de begeleiding krijgen?”* Dit wordt als moeilijk ervaren doordat de leerkrachten te maken hebben met twee leerjaren met ieder drie subgroepen. Deze subgroepen komen uit het groepsplan van de 1-zorgroute (handelingsgericht werken). De groepsplannen zijn meegenomen in het onderzoek. In de volgende paragraaf worden de bevindingen met betrekking tot het handelingsgericht werken beschreven.

4.4 Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute ondersteuning in de begeleiding van hoogbegaafden in de stamgroep?

Om te onderzoeken in hoeverre gebruik gemaakt wordt van de groepsplannen bij het begeleiden van hoogbegaafden, zijn de groepsplannen bekeken (bijlage 9). Beide leerkrachten maken nauwelijks onderscheid tussen de subgroepen in de doelstelling en aanpak. Leerkracht 1 benoemt aanvullend materiaal voor subgroep 1. Zij benoemt vanaf zorgperiodeperiode drie VAL junior in het groepsplan. Leerkracht 2 benoemt dit niet, zij heeft op het moment van afronding van het onderzoek nog geen derde groepsplan gemaakt.

Vanaf periode twee zijn bij spelling alle leerlingen ingedeeld in subgroep 1. De meeste leerlingen zijn bij rekenen ingedeeld in subgroep 1, slechts drie leerlingen zijn in periode twee ingedeeld in subgroep 2 voor rekenen. Voor vier leerlingen betekent dit een stijging in subgroep. Er kan gesteld worden dat het starten van VAL junior hierop van invloed is geweest.

In periode drie is er weinig veranderd in de verdeling. Twee leerlingen van leerkracht 1 zijn 'teruggezakt' in subgroep. Leerkracht 2 heeft geen groepsplan voor de derde zorgperiode: er kan geen goede conclusie verbonden worden t.o.v. de individuele gesprekken. VAL junior is enigszins van invloed geweest, omdat het terug te vinden is in de aanpak van leerkracht 1.

In het eindgesprek geven de leerkrachten aan dat zij het groepsplan gebruiken om overzicht te krijgen over de groep, maar tegelijkertijd ervaren zij dat het moeilijk is om dit in te vullen door de verschillende behoeftes van hoogbegaafde leerlingen. Daarnaast vinden ze dat ze deze leerlingen te veel laten 'zwemmen'. Deze leerlingen krijgen niet de begeleiding die ze nodig hebben.

4.5 Onderwijsbehoeften hoogbegaafde leerlingen

Door het afnemen van twee dezelfde vragenlijsten (bijlage 8) aan het eind van de twee perioden van VAL aan 12 deelnemende leerlingen en in het eindgesprek met de leerkrachten is getracht een antwoord te vinden op de deelvragen:

c) In hoeverre voldoet VAL junior excellent aan de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?

d) In hoeverre biedt VAL junior excellent de oplossing voor de deelnemende hoogbegaafde leerlingen?

Twee vragenlijsten zijn niet goed opgeslagen. Daarom zijn de antwoorden van 10 leerlingen meegenomen in het onderzoek. Twee leerlingen hebben twee maal een dubbel antwoord gegeven. Deze rekenen mee als 'soms'.

Na periode 1:

Na periode 2:

Figuur 4.4: Grafische weergave leerlingenvragenlijst 2 en 3

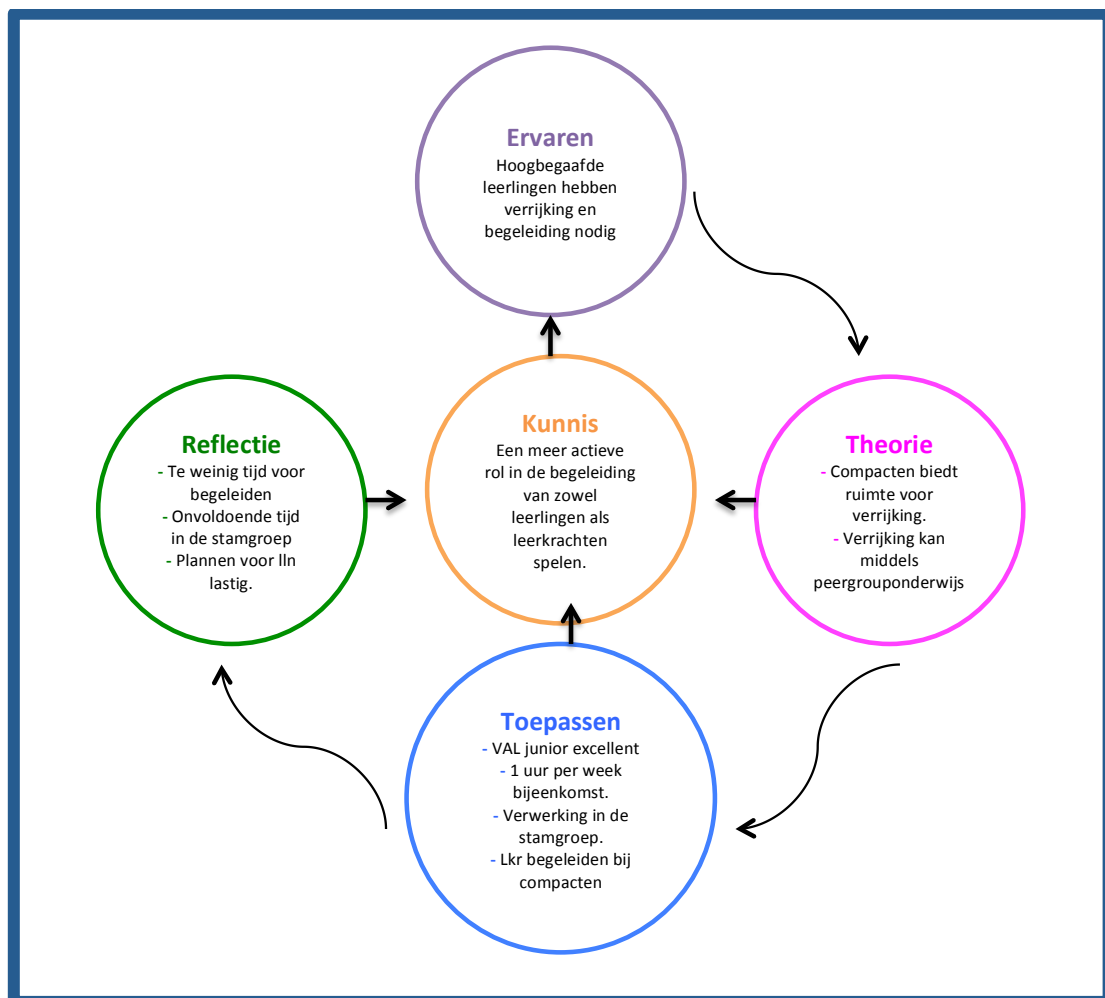
Minder leerlingen vinden VAL altijd uitdagend en leuk, één leerling vindt het na de tweede periode niet meer uitdagend en leuk. De mate van begeleiding door de begaafdheidsspecialist is nagenoeg gelijk gebleven. Na periode één zeggen twee leerlingen voldoende begeleiding in de stamgroep te krijgen, na periode twee is dit bij niemand het geval. In het begin had één leerling niet voldoende tijd voor VAL, op het eind zijn dit vier leerlingen. Zeven leerlingen geven aan dat er na periode twee niets veranderd is aan hun taken in de stamgroep. De leerkrachten benoemen voor- en nadelen voor de leerlingen die werken met VAL:

Voordelen	Nadelen
Meisjes gaan er over het algemeen goed mee om.	Jongens: niet zelf mogen kiezen, zien het nut niet.
Ontdekken of deze verdieping bij ze past.	Missen van 'leuke/ creatieve' activiteiten.
Komen op punten die ze normaal ontwijken.	Ze worden buiten de groep geplaatst.
Samenwerken.	
Fijne manier van onderwijs.	

Figuur 4.5: Voor- en nadelen voor de leerlingen volgens de leerkrachten

4.6 Eerste cyclus van het onderzoek

De antwoorden van de leerlingen en de leerkrachten aan het begin van het onderzoek zijn meegenomen in de invulling van het eerste blok van de inzet van VAL junior. Er zijn vijftien leerlingen uit de groepen 6/7 geselecteerd op basis van A-scores op de citotoetsen uit het leerlingvolgsysteem. Om het project goed uit te kunnen voeren, is het van belang dat de leerlingen voldoende tijd hebben voor het werken aan hun producten. De specialist hoogbegaafdheid heeft de leerkrachten suggesties voor compacten van de leerstof gegeven. Dit wordt veelal toegepast op rekengebied. De leerlingen hebben individuele begeleiding nodig. Hiervoor wordt tijd vrijgemaakt in de wekelijkse, één-uur-durende, groepsbijeenkomsten. De leerlingen zijn veelal enthousiast. Uit groeps gesprekken komt naar voren dat vooral het samen leren via de leeromgeving en het samenkomen met de leerlingen van de andere school als positief wordt ervaren. Voor sommigen is het lastig om te plannen. Doordat de bijeenkomsten maar één uur duren, heeft de begeleider onvoldoende tijd om de leerlingen hier voldoende in te begeleiden. De stamgroepleerkrachten hebben deze tijd ook niet. Wanneer alle bevindingen uiteen gezet worden in het IPA-model (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011) ziet dat er als volgt uit:

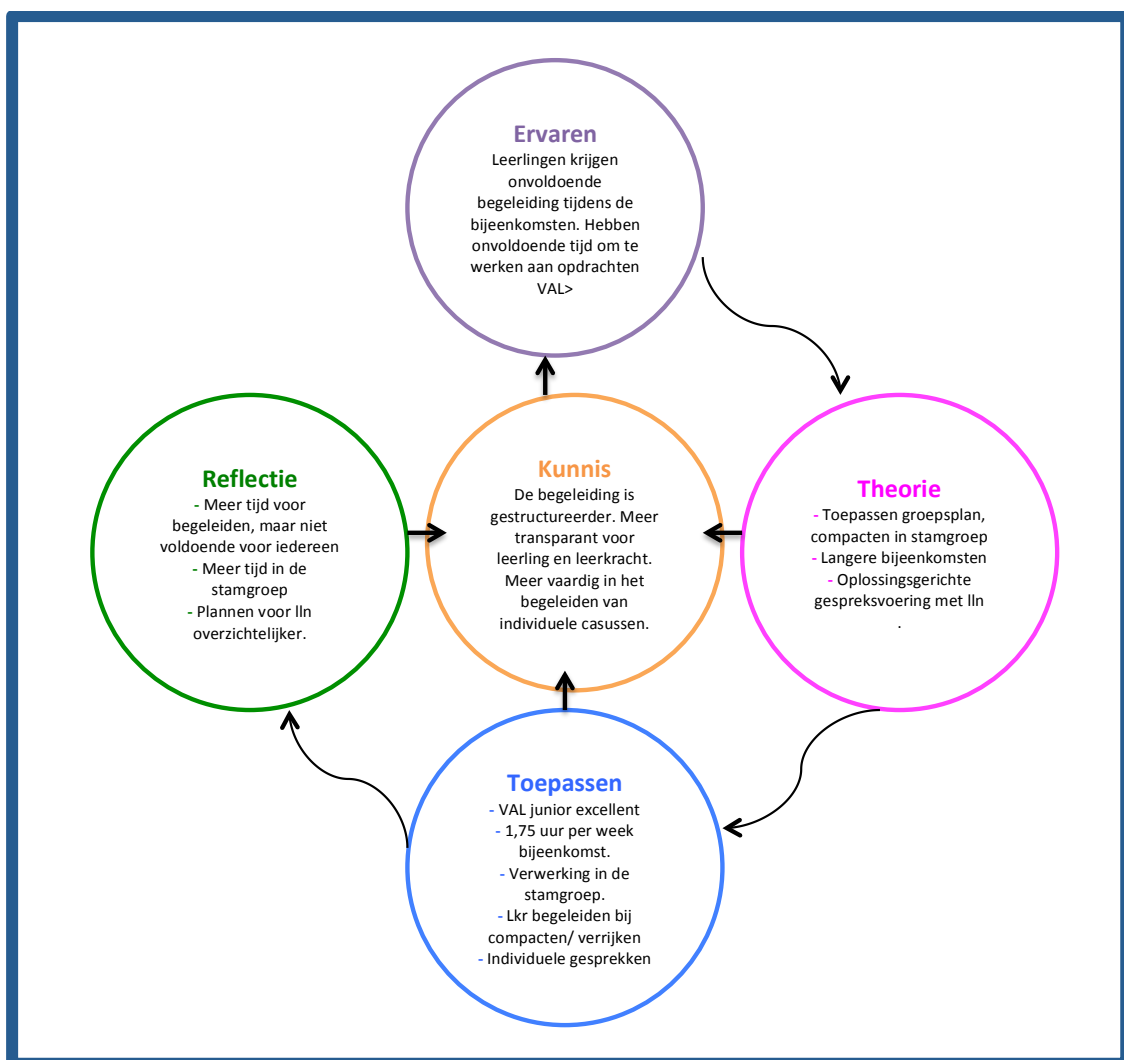

Figuur 4.6: Eerste cyclus onderzoek (IPA)

4.7 Tweede cyclus van het onderzoek

Naar aanleiding van leerlingenvragenlijst 2, de individuele leerkrachtgesprekken en de bevindingen van de begaafdheidsspecialist, zijn er in de tweede cyclus van zes weken van het onderzoek een aantal wijzigingen doorgevoerd. Doel hiervan was om de begeleiding van de leerlingen te optimaliseren. De bijeenkomsten zijn verlengd met 45 minuten. Leerling 5 is individueel begeleid naast de groepsbijeenkomsten. Leerkracht 1 heeft ondersteuning gekregen bij het zoeken van verrijkingsmateriaal voor deze leerling. Aan het eind van de cyclus geven de leerkrachten aan dat dit blok meer structuur had waardoor de leerlingen er meer plezier in hadden.

De langere bijeenkomsten heeft de begaafdheidsspecialist meer ruimte gegeven om te begeleiden. Het blijft echter lastig om in deze tijd alle leerlingen individuele aandacht te bieden. Leerlingen die het echt nodig hadden vanuit de onderwijsbehoeften, hebben betere begeleiding gekregen, anderen nog steeds te weinig naar mening van de specialist. Figuur 4.7 geeft de tweede cyclus schematisch weer.

Figuur 4.7: Eerste cyclus onderzoek (IPA)

De ervaringen van de hoogbegaafdheidsspecialist, de leerkrachten en de leerlingen en de antwoorden op de deelvragen leiden tot een antwoord op de onderzoeksvraag en tot aanbevelingen. Deze worden gegeven in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 5 Conclusie en discussie

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusies op basis van de gepresenteerde data uit hoofdstuk 4. In paragraaf 1 worden de afzonderlijke deelvragen beantwoord en gekoppeld aan de theorie uit hoofdstuk 2. Integreren van de antwoorden op de deelvragen, leidt tot beantwoording van de centrale vraag. Dit antwoord wordt gegeven in paragraaf 2. Paragraaf 3 beschrijft de bijdrage van deze uitkomst aan de kennisontwikkeling en de probleemstelling. Vervolgens wordt in paragraaf 4 ingegaan op de methodologie van het onderzoek. Hierin worden sterke en zwakke punten in relatie tot de validiteit van de getrokken conclusies benoemd. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen naar aanleiding van de uitkomst van het onderzoek.

5.1 Conclusies op basis van de deelvragen in relatie tot de theorie

Conclusies worden getrokken aan de hand van bevindingen uit het onderzoek in combinatie met het daarbij horende theoretische kader waarbij een vertaling wordt gemaakt naar de context van de praktijk.

5.1.1 *Begeleiding van de leerkrachten*

Er is veel eigenaarschap van de stamgroepleerkrachten gedurende het onderzoek. Dat houdt in dat zij in gesprekken aangeven op welke manier en door wie zij begeleid willen worden. Aan het begin van het onderzoek stellen de leerkrachten het welbevinden van de hoogbegaafde leerlingen als doel. Daarvoor willen zij ruimte vrijmaken in hun klassenmanagement, zodat ze de begeleiding kunnen bieden die nodig is. Daarnaast willen ze dat de leerlingen de mondelinge afspraken omtrent het weekplan toepassen. Van de begaafdheidsspecialist vragen zij individuele begeleiding van deze leerlingen op de achtergrond. Ze willen hun kennis over hoogbegaafdheid verbreden door vragen te stellen aan de begaafdheidsspecialist.

Aan het eind van het onderzoek geven de leerkrachten aan dat er bewustwording over hoogbegaafdheid heeft plaatsgevonden. Daarbij is 'tijd' het grootste ontwikkelpunt. Het wordt als moeilijk ervaren om tijd vrij te maken voor de begeleiding van deze leerlingen. Hier willen zij zich in het volgende schooljaar op gaan richten. Het kan gezien worden als weerstand (Kloosterboer, 2008, Gerven, 2008) dat de leerkrachten tijd als oorzaak voor het nog niet voldoende kunnen begeleiden van de hoogbegaafde leerlingen. Uit de gesprekken blijkt echter dat zij zich hebben ontwikkeld op het gebied van bewustwording en het inzetten van verrijkingsmaterialen. De participerende leerkrachten zijn bereid om dit door te zetten. Dit komt waarschijnlijk door de oplossingsgerichte wijze waarop dit onderzoek is uitgevoerd. Hierbij zorgt motivatie en eigenaarschap voor het kunnen verwezelijken van een doel (Furman & Ahola, 2009).

5.1.2 *Biedt handelingsgericht werken volgens de 1-zorgroute ondersteuning?*

Uit de gesprekken met de leerkrachten blijkt dat het groepsplan onvoldoende handvatten heeft geboden voor hun invulling van het onderwijs aan hoogbegaafden. Bestudering van de groepsplannen leidt tot de conclusie dat er niet optimaal gebruik is gemaakt van de mogelijkheden die een groepsplan kan bieden. Pameijer et al. (2011) benoemen de noodzaak van het doelen stellen: heb hoge verwachtingen en formuleer doelen SMARTI. Dat is niet terug te vinden in de onderzochte groepsplannen. Na de eerste zorgperiode zit nagenoeg elke leerling in subgroep 1, maar in de invulling (aanpak en organisatie), wordt weinig concreet aangegeven wat de specifieke aanpak is. Over het algemeen wordt gesproken over kort volgen van de instructie en daarna zelfstandig aan de slag gaan. Dat het groepsplan geen oplossing heeft geboden, ligt mogelijk ook aan het feit dat niet voldoende is gekeken naar de individuele onderwijsbehoeften. Juist hoogbegaafden zijn, door hun mate van creativiteit en originaliteit, in staat om oplossingsgericht mee te denken, wat een positieve invloed heeft op het praktisch vormgeven aan hun persoonlijk begeleidingsplan (Gerven & Hoogendoorn-Engbers, 2011). Handelingsgericht werken is dit schooljaar voor het eerst ingevoerd. Hier ligt een laatste oorzaak voor het niet optimaal voordeel kunnen halen uit de groepsplannen. De

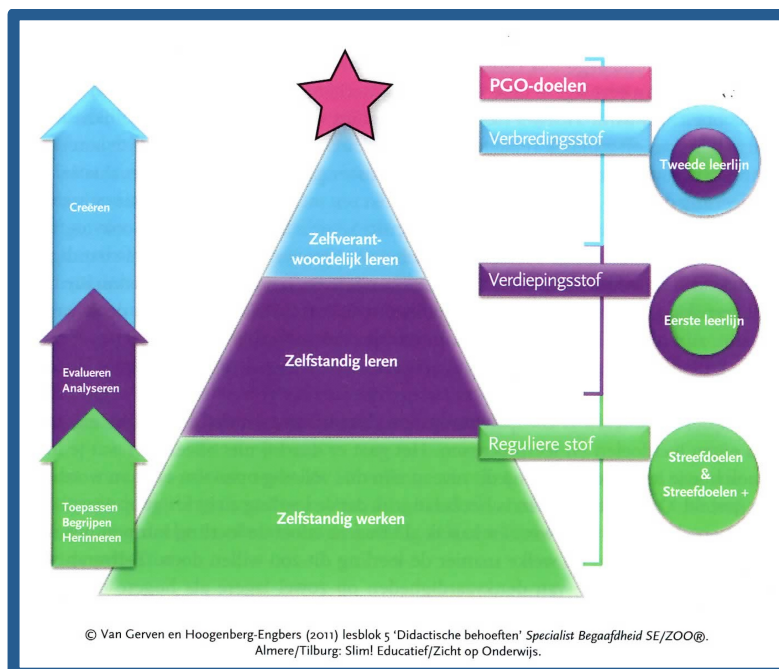
leerkrachten hebben nog onvoldoende ervaring opgedaan voor het goed gebruik kunnen maken van het groepsplan.

5.1.3 In hoeverre voldoet VAL junior excellent aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen?

(Verrijkings-)onderwijs aan hoogbegaafden moet voldoen aan de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van deze leerlingen. Een goede verrijkingstaak stuurt daarom aan op kennis, maar ook op de ontwikkeling van vaardigheden (Drent & Gerven, 2012). VAL junior excellent is gebaseerd op de Doelen en Vaardighedenlijst (DVL, Boekhorst-Reuver, 2010). Alle aspecten uit deze lijst met betrekking tot leren leren, leren denken en leren (voor het) leven komen in meer of mindere mate terug in de leerproducten waar de leerlingen aan werken. De leerlingen leren plannen en denken na over vaardigheden die zij willen ontwikkelen. VAL junior is gericht op het proces. De leerlingen passen hun producten meerdere malen aan op basis van gekregen feedback van medeleerlingen en leerkracht, alvorens zij het eindproduct plaatsen. Door groepsbijeenkomsten wordt samen gereflecteerd op het proces dat hierdoor belangrijker is dan het uiteindelijke product: "Wat heb je geleerd?" in tegenstelling tot "Wat heb je gemaakt?". Van Gerven en Hoogendoorn (2011) halen een internationaal onderzoeksrapport van Freeman, Raffan en Warwick (2010) aan dat stelt dat *"ontwikkelingen ten aanzien van 'online learning' van belang zijn voor zowel leerlingen als hun leerkrachten."* (Gerven & Hoogendoorn-Engbers, 2011, p. 56). Op basis van verschillende theorieën, kan gesteld worden dat VAL junior excellent voldoet aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafden in zijn algemeenheid. In zijn algemeenheid, omdat de praktijk tot andere conclusies leidt: na de eerste periode van VAL vinden zes leerlingen het uitdagend en leuk, na de tweede periode zijn dat nog drie leerlingen (vier leerlingen vinden het enkel leuk). Er kan geconstateerd worden dat VAL gaandeweg minder voldoet aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Dat VAL junior excellent voldoet aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafden in zijn algemeenheid, maakt nog niet dat het werkt voor elke leerling. Van Gerven en Hoogenberg-Engbers (2011) zeggen hierover het volgende: *"Voordat dit materiaal ingezet kan worden, moet dus helder zijn of deze manier van leren ook herkenbaar is in het leergedrag van de betreffende leerling. Als dit gedrag niet herkenbaar is dan betekent dit niet dat de leerling 'dus niet begaafd is' maar wel dat de materialen waarschijnlijk minder effectief kunnen zijn."* (Gerven & Hoogenberg-Engbers, 2011, p. 49). Hoe dit komt wordt in de volgende paragraaf verder uitgewerkt.

5.1.4 In hoeverre biedt VAL junior excellent een oplossing voor de deelnemende hoogbegaafde leerlingen?

Drent en van Gerven (2012) stellen dat de context waarin het verrijkingsaanbod, in dit geval VAL junior, plaatsvindt echt passend moet zijn. Daarbij wordt rekening gehouden met de leerling, de leerkracht en de omgeving. Het is afhankelijk van de mate van zelfredzaamheid en de daarbij horende leervaardigheden wat voor verrijkingsmateriaal je aanbiedt. Daarnaast is het doel om in een hoger niveau van zelfredzaamheid te komen (Drent & Gerven, 2012). Figuur 5.1 geeft de relatie tussen denkniveau, leerstofniveau en niveaus van zelfsturing aan.

Figuur 5.1 ⇒ Denkniveaus, leerstofniveaus en niveaus van zelfsturing in het leerproces (Drent & Gerven, 2012, p. 105)

Uit observaties van leerkrachten en begaafdheidsspecialist gedurende het onderzoek is gebleken dat VAL junior niet de oplossing bleek te zijn voor alle leerlingen. Dit is te verklaren op basis van bovenstaande theorie. Er is in de selectie van leerlingen die deelnemen aan VAL junior enkel gekeken naar prestaties op cognitief niveau. Het was niet duidelijk in welke mate de leerlingen zelfstandig waren en of zij baat zouden hebben bij verdiepings- of verrijkingsstof.

De opdrachten binnen VAL zijn veelal gericht op evalueren en analyseren wat past bij zelfstandig leren. Dit vereist van de leerkracht passende begeleiding: sturen op het leerdoel, het leerproduct en de evaluatie (Drent & Gerven, 2012). VAL junior excellent maakt niet de stap naar creëren/ zelfverantwoordelijk leren.

Het is opvallend dat met name jongens moeite hebben met het plannen van de opdrachten. Daarnaast werd in de klas niet altijd voldoende tijd vrijgemaakt door middel van compacten. Dit is in de tweede helft van het onderzoek verbeterd. Er zijn twee verschillende thema's aan bod gekomen. Deze thema's spreken verschillende intelligenties (Gardner, 1983 in Gerven, 2011) aan, maar nooit alle intelligenties, waardoor het niet altijd aansluit bij de individuele behoeften van de hoogbegaafden. Daarnaast is bij de indeling van de groep leerlingen geen rekening gehouden met de verschillende vormen van begaafdheid (Betts & Neihart, 2010). VAL junior excellent is met name geschikt voor de succesvolle, zelfstandige en in mindere mate de creatieve begaafden. De overige leerlingen behoeven een andere, verder- en diepgaandere begeleiding dan enkel het verrijken door middel van de digitale leeromgeving.

5.2 Kan VAL junior excellent het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op deze jenaplanschool binnen én buiten de stamgroep verrijken, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?

Op basis van de deelvragen is hierop geen eenduidig antwoord te geven. Gedurende het onderzoek is gebleken dat het niet voor alle leerlingen dé oplossing is. Echter, VAL junior excellent kán het onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen verrijken, maar dit is afhankelijk van vele randaspecten. Allereerst moet er ruimte zijn om te kunnen werken aan de opdrachten die de leeromgeving met zich meebrengt. Dit houdt in dat leerstof in de stamgroep voldoende gecompect dient te worden. Ten tweede moeten met name hoogbegaafde leerlingen worden begeleid in het leerproces, meer dan op het eindproduct. Dit betekent dat enkel begeleiding in de verrijkingsklas niet voldoende is. In de stamgroep moeten zij ook gepaste begeleiding krijgen. Wanneer tot slot rekening wordt gehouden

met de persoonlijke kenmerken van de leerling, zoals het begaafdheidsprofiel, de mate van zelfstandigheid en de hulpvraag van zowel leerkracht als leerling, kan gesteld worden dat VAL junior excellent een prima oplossing is binnen de logistieke en academische verrijking (Gerven & Hoogendoorn-Engbers, 2011).

5.3 Methodologie

Actieonderzoek is passend geweest voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De tweede cyclus is kort geweest. Het tweede project van VAL junior excellent is nog niet afgerond (dit loopt in de praktijk wel door, maar is niet meer meegenomen in het onderzoek). Hierdoor hebben de leerlingen de twee vragenlijsten vrij snel achter elkaar ingevuld. Wanneer hier langer tussen had gezeten, waren de uitkomsten wellicht meer verschillend geweest. Om het onderzoek behapbaar te houden, is gekozen voor de begeleiding van twee leerkrachten met hun hoogbegaafde leerlingen. Er zijn drie leerkrachten werkzaam in drie groepen 6/7. Om tot een breder beeld en daardoor meer gefundeerde conclusie te komen, had achteraf de derde leerkracht met haar groep meegenomen kunnen worden in het onderzoek.

Desalniettemin geeft het onderzoek een representatief beeld van de werkwijze van de leerkrachten van de groepen 6/7 op het gebied van hoogbegaafdheid. De bevindingen zijn bruikbaar voor de school waarop het onderzoek is uitgevoerd.

5.4 Bijdrage onderzoek aan kennisontwikkeling en de probleemstelling

De belangrijkste opbrengst van het onderzoek is bewustwording bij de leerkrachten. Zij zien de hoogbegaafde leerlingen eerder en weten beter hoe zij deze kinderen kunnen begeleiden. Ze weten hoe ze moeten compacten en weten welke verrijkingsmaterialen er op school voorhanden zijn. Daarnaast heeft het onderzoek geleid tot nieuwe kennis over verrijkingsonderwijs. De begaafdheidsspecialist heeft ervaren dat het samenstellen van de groep meer vraagt dan enkel kijken naar cognitieve prestaties op begaafd niveau.

Verder blijkt dat een virtuele leeromgeving logistieke oplossingen biedt, maar leerlingen krijgen gaandeweg het onderzoek de behoefte om ook weer opdrachten anders dan achter de computer te doen.

5.5 Aanbevelingen voor praktijkverbetering en vervolgonderzoek

Het onderzoek leidt tot nieuwe vragen:

“Hoe kan de leerkracht tijd vrijmaken in de groep voor begeleiding van hoogbegaafde leerlingen?”

“Op grond van welke individuele leerling aspecten wordt een verrijkingsgroep samengesteld?”

“Hoe kan er een combinatie gemaakt worden door verrijking door middel van een virtuele leeromgeving en overige verrijkingsmaterialen die voorhanden zijn?”

Uit het onderzoek is gebleken dat de algemene kennis over hoogbegaafdheid onvoldoende is om de leerlingen voldoende te kunnen begeleiden. Er zal enerzijds tijd gestoken moeten worden aan scholing van het team ter bevordering van de basiskennis over hoogbegaafdheid. Anderzijds kan worden ingezet op de 1-zorgroute. Dit kan door het gebruik van de groepsplannen te evalueren en bij te sturen. Met name het stellen van haalbare doelen is aan te bevelen. Het 6-fasen model van instructie dat is ingezet op de school, kan hierin worden meegenomen. Hoe kunnen hoogbegaafden hierin een aparte plek krijgen, net zoals de leerlingen die zorg ‘aan de onderkant’ krijgen?

Het onderzoek heeft bij mij, in de rol van onderzoeker, leerkracht, begeleider en begaafdheidsspecialist veel losgemaakt. Ik heb veel ervaringen opgedaan en veel geleerd. Zowel op het gebied van kennis als van praktijk. Hoe dit mij heeft veranderd, omschrijf ik in hoofdstuk 6, het afsluitende hoofdstuk van dit onderzoeksverslag.

Hoofdstuk 6 Evaluatie en reflectie

Nu het onderzoek is afgesloten, is het tijd om terug te kijken op het onderzoeksproces en mijn ontwikkeling tot master SEN in de afgelopen twee jaar. Ik gebruik in mijn reflectie fragmenten uit toets 6, symposium (Dekkers, 2013), omdat beide reflecties op hetzelfde tijdstip zijn geschreven.

6.1 Evaluatie

Aanvankelijk was de centrale onderzoeksvraag: “**Hoe** kan VAL Junior Excellent het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in groep 6/7 op deze jenaplanschool binnen én buiten de stamgroep verrijken, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van deze leerlingen?” Het woord ‘hoe’ impliceert dat ik er vanuit ging dat het in ieder geval het onderwijs van álle hoogbegaafde leerlingen verrijkt. Ik was er van overtuigd dat we met VAL junior excellent dé logistieke en academische oplossing hadden gevonden voor het verrijkingsonderwijs op onze school. Gaande het onderzoek ben ik er achter gekomen dat vele factoren van invloed zijn op de mate waarin verrijkingsvormen de oplossing bieden voor hoogbegaafden. Ik heb de onderzoeksvraag dan ook veranderd door het woord ‘hoe’ weg te laten. Dit dekt veel beter de lading van het onderzoek.

Als ik meer tijd had gehad om de participerende leerlingen en leerkrachten beter te begeleiden, dan had ik tot een hogere opbrengst van het onderzoek kunnen komen. Ik vind niet dat je factoren van slagen en falen buiten jezelf moet zoeken. Je hebt hier altijd zelf in meer of mindere mate invloed op. In de planning van het onderzoek had ik tijd vrij moeten maken, zodat ik de begeleiding kon bieden die ik nodig acht om leerlingen en leerkrachten vooruit te helpen.

6.2 Verwachtingen

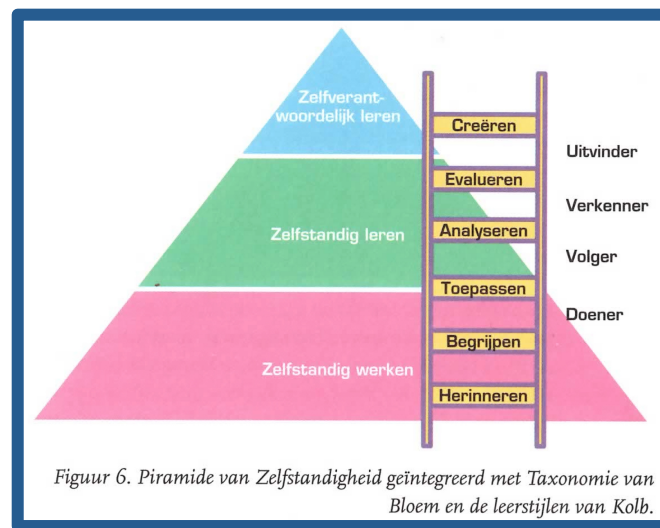
In hoeverre zijn de verwachtingen uit hoofdstuk 1.6 uitgekomen? Ik heb door het volgen van onderwijseenheden op het gebied van hoogbegaafdheid, door zelfstudie en door in gesprek te gaan met de hoogbegaafden in de verrijkingsklas een beter beeld gekregen van wat deze leerlingen zélf graag willen leren. De belangrijkste behoefte van de hoogbegaafde leerlingen is begeleiding van de eigen juf en van mij en meer tijd om aan hun verrijkingstaken te werken. Ik vind het lastig dat er maar weinig tijd beschikbaar is om de kinderen samen te laten komen in de verrijkingsklas. In de tweede periode was de tijd langer, maar dan nog slaag ik er niet in om de kinderen voldoende intensief te begeleiden. Toch denk ik dat de kinderen zich meer begrepen voelen aan het eind van het onderzoekstraject, enerzijds omdat ik onder schooltijd altijd bereikbaar voor hen ben en ik ze laat zien dat ik het belangrijk vind om aandacht aan ze te besteden zodat ze open en eerlijk kunnen praten over hun eigen leerproces. Anderzijds, omdat bij de leerkrachten van deze leerlingen meer bewustzijn is ontstaan en er meer verrijkingsmaterialen worden ingezet. De leerkrachten hebben mijn begeleiding als prettig ervaren en willen zich graag verder ontwikkelen in het aanpassen van hun onderwijs aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafden.

6.3 Reflectie

Op school ben ik de hoogbegaafdheidsspecialist. Omdat ik graag handel vanuit een goed onderbouwde theoretische basis, ben ik gestart aan de opleiding Master SEN. Ik heb moeten wennen aan de rol van change-agent, maar ben gegroeid in deze rol naarmate de opleiding vorderde. Collega's komen vaker met vragen naar me toe, ouders weten mij te vinden met vragen over hun meer- of hoogbegaafde kind en ik vervul een voortrekkersrol op het gebied van verrijkingsonderwijs en begeleiding van hoogbegaafden op onze school. Dat was in het begin lastig. Ik heb letterlijk gevraagd aan collega's of ze het vervelend vinden dat ik meedenk en materialen voor hen zoek. Zij vinden dit juist heel prettig en zien mij als de specialist op dit gebied, daardoor ben ik er nu van overtuigd dat de rol van change-agent mij past. Ik ben goed op weg en ik heb er plezier in om mijn collega's te begeleiden. Ik vind het belangrijk om samen met mijn collega's het veranderingsproces in te zetten. Ik besef dat ik door mijn hoeveelheid aan kennis en ervaring op het gebied van hoogbegaafdheid een aantal stappen voorloop op hen. Als ik te snel wil, zal dat weerstand oproepen.

Het heeft in mijn optiek dan ook geen zin om van bovenaf te zeggen wat er moet gebeuren aan onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafden. Ik geloof in oplossingsgerichte werkvormen (Jong & Berg, 2004) en reteaming (Furman & Ahola, 2009) op basis van bewustwording bij collega's. Zo werk ik met mijn leerlingen, dus ook met mijn collega's.

Ik leer toepassingsgericht: door met professionals te praten en door opgedane kennis toe te passen in mijn praktijk, dit te bespreken met collega's, hier op te reflecteren en dit steeds te blijven herhalen, wordt mijn visie steeds gefundeerder. Van Gerven en Hoogendoorn-Engers (2011) duiden deze vorm van leren aan met het IPA model waarin de leercirkel van Kolb is verdiept tot leerproces (hoofdstuk 4).

Figuur 6.1

Was ik eerst een volgend persoon, nu ben ik aangekomen op het hoogste niveau: zelfverantwoordelijk leren, waarbij ik creëer, evalueer en analyseer. Ik ben een verkenner en steeds meer uitvinder geworden (figuur 6.1, Gerven & Hoogenberg-Engers, 2011). Ik ben steeds op zoek naar nieuwe vormen van begeleiden van hoogbegaafden. Dit doe ik in de klas door mét de leerlingen in gesprek te gaan. Ik wil weten waar hun interesses liggen en wat ze willen leren. Samen zoeken we naar passend verrijkingsmateriaal. Hierbij besteed ik veel aandacht aan het leerproces. Ik wil dat mijn leerlingen leren dat fouten maken mag, dat hoort er zelfs bij als je überhaupt wil leren in de zone van naaste ontwikkeling. Ik stuur aan op een op groei gerichte mindset (Dweck, 2008).

6.4 Opbrengst

Het volgen van de opleiding Master SEN heeft ertoe geleid, dat ik mij heb ontwikkeld tot een volwaardig hoogbegaafheidsspecialist. Ik weet wat deze leerlingen nodig hebben en zet mijn kennis in op school om het onderwijs aan hoogbegaafden aan te passen. Met het uitvoeren van dit onderzoek, heeft het verrijkingsonderwijs op mijn school een sprong vooruit gemaakt. Er heeft bewustwording plaatsgevonden bij leerkrachten. Er is een planning gemaakt voor de komende schooljaren om het verrijkingsonderwijs op een hoger niveau te tillen. Daarnaast ga ik mij verder ontwikkelen door het volgen van diverse cursussen.

Nawoord

Ik heb mij met veel plezier ingezet voor de opleiding en voor het uitvoeren van dit onderzoek. Dit was mij nooit gelukt zonder de hulp van anderen. Ik wil op deze plaats dan ook Remko, mijn partner bedanken voor zijn flexibiliteit en aanmoediging gedurende de opleiding. Ik ben trots op Sem, Nymke en Thijmen, mijn kleine schatjes, die hun mama soms hebben moeten missen, omdat ik moest studeren. Dank je wel pap, mam, Kees en José, voor het onvoorwaardelijk klaarstaan als ik oppas nodig had. Ik wil de directeur en intern begeleiders van mijn school bedanken voor het vertrouwen in mij en dat ze mij de mogelijkheid hebben geven deze studie te volgen en het geleerde toe te passen in de praktijk. Uiteraard ook bedankt collega's en leerlingen die hebben geparticipeerd in dit onderzoek. Marjo bedankt voor je opbouwende kritiek en 'feedforward' op mijn onderzoek. En tot slot: dank je wel Lianda en Lidewijn voor jullie kritische blik op mijn stukken. We hebben samen heel wat hobbels overwonnen en ik ben trots op ons alle drie dat we de eindstreep hebben gehaald! Dank jullie wel!

Literatuur

Betts, G., & Neihart, M. (2010). *Revised Profiles of the Gifted & Talented*. Opgeroepen op maart 16, 2013, van <http://www.ingeniosus.net/wp-content/uploads/2010/11/PROFILES-BEST-REVISED-MATRIX-2010.pdf>

Brouwer, G., & Ahlers, L. (2011). *Knappe koppen in de klas*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies.

Citowoz. (2010). *VAL junior excellent*. Opgeroepen op juni 20, 2013, van www.mijnvc.nl:86
<http://www.mijnvc.nl/VLC7/Components/IADOC/Pages/DocumentOverview.aspx?sdsId=53786>

Dekkers, E. (2013). *Begeleiden van hoogbegaafden*. Prinsenbeek.

Dekkers, E. (2013). *Hoogbegaafd? Je kan het niet eens spellen!* Prinsenbeek.

Dekkers, E. (2011). *Persoonlijke visie op hoogbegaafdheid*. Prinsenbeek.

Dekkers, E. (2012). *Zonder plus in de klas geen plusklas*. Prinsenbeek.

Drent, S. (2011). Compacten. In E. Gerven, *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Drent, S., & Gerven, E. (2012). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Eyre, D. (2007). Structured Tinkering: Improving Provision for the Gifted Ordinary Schools. *Gifted and Talented International*, 22 (1), 31-38.

Furman, B., & Ahola, T. (2009). *Reteaming; oplossingsgericht werken als veranderstrategie*. (P. Kaaij, Vert.) Barneveld: Uitgeverij Nelissen.

Gerven, E. (2011). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Gerven, E., & Hoogendoorn-Engbers, I. (2011). *Begaafd begeleiden*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Henkens, L. (2010). *Het onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Inspectie van het onderwijs, Utrecht.

Hoogeveen, L., Hell, J., Mooij, T., & Verhoeven, L. (2004). *Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen*. Radboud Universiteit Nijmegen, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Orthopedagogiek Leren en Ontwikkeling, Centrum voor Begaafdheidsonderzoek, Nijmegen.

Ifié, C. (2011). *Onderzoek naar de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling op (...)²*. Tilburg.

Jong, P., & Berg, I. (2004). *De kracht van oplossingen*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information B.V.

Lange, R., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Marant. (2012). *Primair onderwijs, leerlingenzorg*. Opgeroepen op maart 14, 2013, van Marant: <http://www.marant.nl/wp-content/uploads/Schema-1-zorgroute.jpg>

Mulrine, C. (2007). Creating a virtual learning environment for gifted and talented learners. *Gifted Child Today*, Vol. 30 (No. 2), 37-40. Opgeroepen op 15 februari, 2013, van http://www.davidsongifted.org/db/Articles_print_id_10436.aspx

Onderwijs Maak Je Samen. (2013, april). Profielen van hoogbegaafdheid. *Cursus Hoogbegaafdheid, het verschil tussen jongens en meisjes*. Helmond.

Onderwijsraad. (2007). *Presteren naar vermogen*. Den Haag.

Pameijer, N., Beukering, T., & Lange, S. (2011). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Leuven: Acco.

VAL junior. (sd). (Innofun, Producent) Opgeroepen op maart 16, 2012, van innofun: fundamentele innovatie in het onderwijs: <http://www.innofun.nl/basisonderwijs/val-junior/aanpak-voor-plus-leerlingen/>

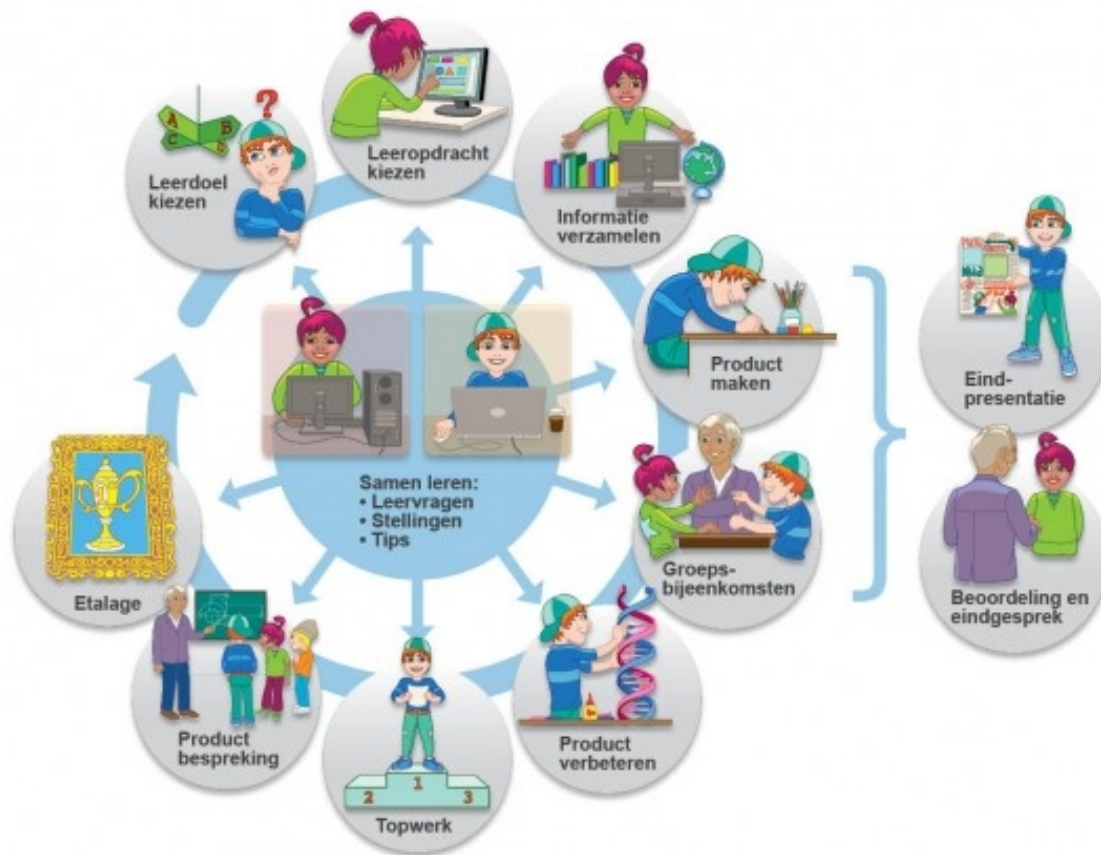
Veenman, M. (2012, oktober 11). *Pavlov*. NTR.

² Uit ethisch oogpunt wordt de naam van de school hier niet genoemd.

Bijlagen

1. De 12 stappen van VAL junior excellent
2. Leerlingenvragenlijst 1
3. Uitwerking leerkrachtenvragenlijst 1
4. Interpretatie hoogbegaafdheid leerkrachten
5. Motivatie-interview
6. Uitwerking individuele gesprekken leerkrachten
7. Mindmap eindgesprek leerkrachten
8. Leerlingenvragenlijst 2 en 3
9. Overzicht groepsplannen 1-zorgroute
10. Uitwerking leerlingenvragenlijst 2 en 3

Bijlage 1 De 12 stappen van VAL junior excellent

1. Wat ga ik leren

Kijk bij Leerdoelen in de VLC en kies er een waar je nog niet genoeg over weet, of waar je nog meer van wil leren

2. Leeropdracht kiezen

Kies een leuke Leeropdracht uit die past bij het Leerdoel dat je bij 1 hebt gekozen (de Leeropdrachten staan achter de Leerdoelen). In elke Leeropdracht maak je een Leerproduct

3. Informatie verzamelen

Ga op zoek naar goede informatie om je Leeropdracht te maken. Let daarbij op dat de informatie wel klopt en betrouwbaar is. Het vakje *Informatie* in de Leeropdracht helpt je een beetje op weg. Kies uit (selecteer) welke informatie jij kan gebruiken om je Leerproduct te maken

4. Product maken

Ga met de informatie die je hebt geselecteerd en het Leerpada in de Leeropdracht aan de slag om je Leerproduct te maken. Als je je product helemaal goed vindt, zet je het in je eigen Portfolio op de VLC

5. Samenleren

Samenleren is een erg belangrijke stap bij VAL junior. In de VLC ga je elkaar helpen. Je kan hiervoor een aantal dingen doen:

- Tips geven. Lees en bekijk de Leerproducten van anderen en geeft een tip waarmee zij het product kunnen verbeteren

- Leervragen. Als je een vraag hebt kan je die stellen bij Leervragen. Anderen geven je dan antwoord op je vraag. Kijk ook regelmatig of jij de vragen van anderen kunt beantwoorden
- Stellingen. Hier geef je je mening over stellingen die een ander heeft geplaatst. Soms moet je hiervoor wat meer weten en informatie opzoeken dus daar leer je weer van. Je kan ok zelf een stelling plaatsen als je benieuwd bent hoe anderen er over denken.
- In gesprek. Hier kan een spelletje doen, of met elkaar een gesprek aangaan. Het verschil met Leervragen is dat je kan reageren op een antwoord wat iemand heeft gegeven. Dat kan bij Leervragen niet.

6. Groepsbijeenkomsten

De moderator kijkt mee op de VLC en ziet wat jullie doen. Hij kan het bijvoorbeeld als meer leerlingen vragen stellen over hetzelfde probleem. Hij kan dan in de Groepsbijeenkomsten meer uitleg over dat probleem geven of iemand uitnodigen om dat te komen doen.

7. Product verbeteren

Tijdens het Samenleren heb je tips gegeven. Maar ondertussen heb jij van anderen ook tips gekregen. Daarnaast heb je veel producten van anderen gezien, waar je misschien iets van hebt geleerd. En in de Groepsbijeenkomst is door de moderator iets uitgelegd. Met al die informatie verbeter je jouw product wat je bij stap 4 in je Portfolio hebt gezet. Het verbeterde product zet je ook in jouw Portfolio. Er staat dan V2 achter (versie 2).

8. Topwerk

Met het verbeterde product ga je Topwerk doen. Je draag je product voor bij Topwerk. Het komt dan in een lijst te staan, waar anderen het kunnen bekijken en een soort cijfers ervoor gaan geven. Je geeft zelf ook cijfers op de producten van anderen. De Producten met de beste cijfers komen bovenin de lijst te staan.

9. Productbespreking

De Productbespreking is een soort groepsbijeenkomst. Alleen is de Productbespreking niet om iets uit te leggen. De moderator bespreekt van een paar Leeropdrachten de bovenste of de bijzonderste producten uit de lijst bij Topwerk.

10. Etalage

Na de Productbespreking Kiest de moderator van elke Leeropdracht die is besproken één beste product. Dit product mag naar de Etalage in de VLC.

(Stap 1 tot en met 10 doe je meerdere keren voordat je doorgaat naar stap 11)

11. Portfoliopresentatie

In de Portfoliopresentatie laat jij de bijzonderste producten uit je portfolio zien aan alle anderen en de moderator. Je vertelt wat je hebt geleerd en of je alle doelen (stap 1) hebt gehaald.

12. Beoordeling & Eindgesprek

De moderator laat weten of hij denkt dat je alle doelen uit stap 1 hebt gehaald. En hij bespreekt wat er goed is gegaan en wat er volgende keer beter zou kunnen. De module van VAL junior is klaar.

Bijlage 2 Leerlingenvragenlijst 1

Voor je ligt een vragenlijst die gaat over hoe het bij jou gaat in de stamgroep. Ik wil je vragen om de vragenlijst zo uitgebreid mogelijk in te vullen. Er zijn geen foute antwoorden mogelijk, want het gaat om wat jij vindt. Ik ga deze antwoorden gebruiken om samen met je juf te zoeken naar een fijne manier van werken voor jou in de stamgroep. Ik zal je antwoorden niet tegen haar vertellen, ze komt dus niet te weten wat jij hebt geantwoord. Jouw antwoorden kunnen mij helpen naar het zoeken naar de mogelijkheden binnen jouw stamgroep. Het kan zijn dat ik een keer aan je vraag om nog een keer met me te praten over je antwoorden om het wat te verduidelijken.

1. In welk vak of welke vakken ben jij heel goed?
(Bijvoorbeeld Rekenen, taal, spelling, Engels, WO)

2. Welk vak/ welke vakken vind je leuk?

3. Welk vak/ welke vakken vind je lastig/ moeilijk?

4. Wat vind je er moeilijk aan?

5. Doe je met alle instructie/ uitleg in de groep mee?

6. Aan welke instructie/ uitleg doe je niet (altijd) mee?

7. Maak je dezelfde taken als je klasgenoten?

8. Welke taken zijn anders/ aangepast?

9. Krijg je weleens apart uitleg over een opdracht/ taak?

10. Werk je graag samen met anderen, of werk je liever alleen?

11. Als je samen wilt werken, kan dat dan ook?

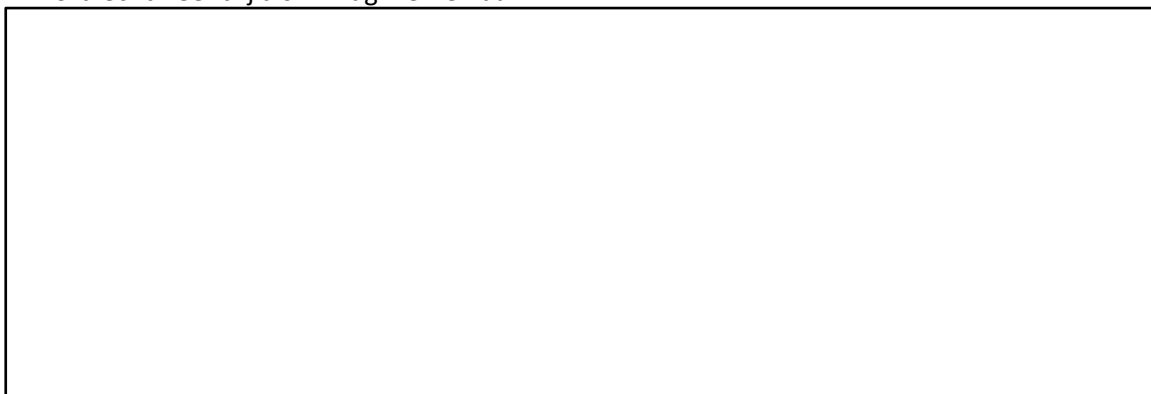
12. Hoe weet je of je een opdracht goed hebt uitgevoerd?

Bijvoorbeeld: vertelt de juf dat, staat het op het bord of in je schrift of op welke andere manier(en) kom je dit te weten?

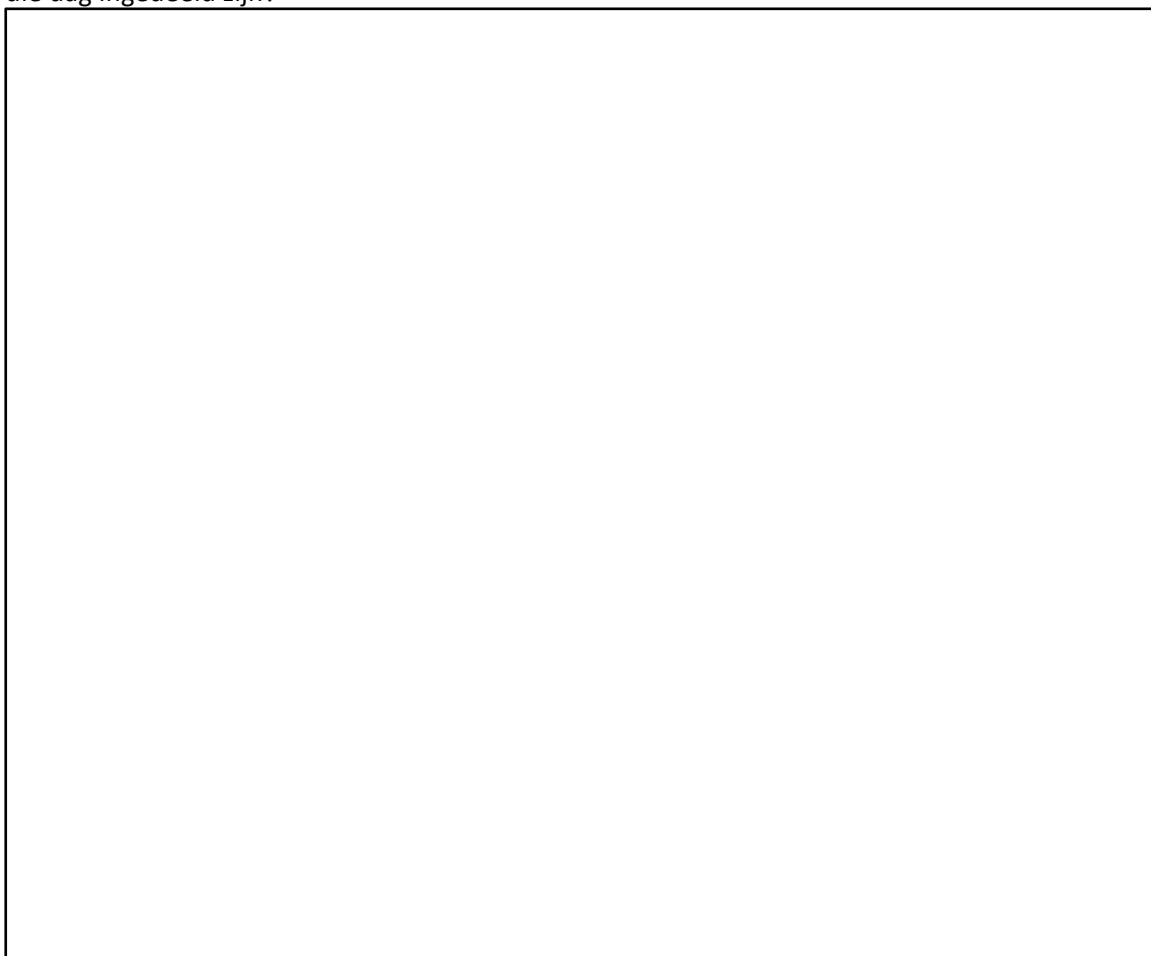
13. De volgende vragen mag je beantwoorden door een kruisje te zetten in het goede hokje.

	Niet waar	Beetje waar	Waar
Ik voel mij prettig in mijn stamgroep.			
Ik leer veel nieuwe dingen in mijn stamgroep.			
Ik verveel me vaak.			
Tijdens de uitleg let ik altijd goed op.			
Ik maak alle opdrachten die anderen ook maken.			
Ik werk regelmatig aan een project.			
Als ik aan een project werk, heb ik dit zelf gekozen.			
Ik voel me begrepen door mijn juf.			
Ik voel me begrepen door mijn klasgenoten.			

14. Ik word echt heel blij als ik mag werken aan...

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the respondent to write their answer to question 14.

15. Stel, jij mag een keer bepalen wat je in de stamgroep gaat doen. Dus jij kiest wat je gaat leren, waar je aan gaat werken, kortom wat jouw leeractiviteiten van de dag dan zullen zijn. Hoe zou die dag ingedeeld zijn?

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the respondent to write their answer to question 15.

Super bedankt voor het invullen van de vragenlijst!!!

Bijlage 3 Uitwerking leerkrachtenvragenlijst 1

Collega 1

Collega 2

1. Wat versta jij onder het begrip hoogbegaafd?

*Wanneer een leerling de leerstof/ instructie snel oppikt en in alle situaties kan toepassen.
Hoge intelligentie (>130), vroege ontwikkeling/ ontwikkelingsvoorsprong, goed kunnen leggen van (causale) verbanden, makkelijk kunnen analyseren van problemen, maken van grote denksprongen.
Voorkeur voor abstractie, hoge mate van zelfstandigheid, brede specifieke interesse, hoge motivatie, soms veel energie. Perfectionistisch, apart gevoel voor humor.*

2. Wanneer spreek je volgens jou over hoog-intelligent en wanneer over begaafd?

*Begaafd: dan pik je de instructie snel op en kun je het vlot toepassen en ook in andere situaties toepassen.
Hoog intelligent: wil je het nut van de instructie zien en waar je het voor nodig hebt. Ook hier kun het vlot toepassen. Je legt sneller verbanden en je bent zeer inzichtelijk aangelegd.
Er is alleen sprake van hoogbegaafd als er wordt voldaan aan de volgende kenmerken; een hoge intelligentie, grote mate van creatief denkvermogen, een sterk ontwikkelde prestatiebehoefte. Bij hoogintelligent is er meestal sprake van hoge intelligentie en een sterk ontwikkelde prestatiebehoefte of tyaakgerichtheid.*

3. Hoeveel hoogbegaafden en hoeveel (hoog)intelligente leerlingen zitten er bij jou in de stamgroep?

*1 (onderzocht)
2 (niet onderzocht)
Hoogbegaafd: 2
Hoogintelligent: 6*

4. Wat is je aanpak m.b.t. de instructie voor deze leerlingen?

Maak je hierbij onderscheid tussen de hoogbegaafde en hoog-intelligente leerlingen?

*Korte instructie en zorgen voor een variatie aan opdrachten waar ze deze instructie kunnen toepassen.
Nee. Bij hoogbegaafde leerlingen is het wel meer zoeken en vaak bijstellen van de leerstof. De instructie is vrij kort net als bij de hoogintelligente leerlingen.*

5. Wat is je aanpak m.b.t. de verwerkingsopdrachten voor deze leerlingen?

*Ik zou het liefst het meer willen zoeken in projecten. Weet niet goed waar ik de projecten kan vinden en hoe zie ik snel dat deze projecten aansluiten bij hun beleavingswereld en niveau?
Dat is ook verschillend. De een is heel perfectionistisch en wil perse alles tot in de puntjes af hebben en de ander maakt bijna niets.*

6. Krijgen hoogbegaafde leerlingen andere opdrachten/ materialen aangeboden dan de andere leerlingen?

Zo ja, welke?

Nee.

Compacten, rekentijgers. Een hoogbegaafde leerling zit bij Eureka op woensdag.

7. Er zijn verschillende profielen te benoemen als het gaat om hoogbegaafde leerlingen.

Hieronder worden ze genoemd. Kun je aangeven welke profielen jou bekend zijn?

	Bekend	Niet bekend
1. De succesvolle	X X	
2. De creatieve	x	X
3. De onderduikende	X X	
4. De risicolopende	X X	
5. De dubbel/meervoudige	x	X
6. De zelfstandige	X X	

N.a.v. de workshop van Floor.

8. Betrek je de leerlingen in het samenstellen van hun onderwijsaanbod?

Nee.

Nee.

9. Houd je rekening met de persoonlijke onderwijsbehoeften? Zo ja, hoe pak je dat aan?

Nee.

Ik heb wel persoonlijke gesprekken met deze leerlingen, maar echt persoonlijke onderwijsbehoeften komt nog niet aan bod. Een leerling leert bij Eureka Spaans. De andere hoogbegaafde leerling heeft nog veel hiaten in het reguliere onderwijs en moet daar eerst aan werken.

10. Geef je feedback op het gemaakte werk van specifiek deze groep leerlingen?

Zo ja, hoe doe je dat? Is dat anders dan bij de 'gemiddelde' of 'zwakke' leerlingen?

Ja, ik verwacht soms iets anders van ze dan de rest. Dat maak ik ook kenbaar. Bijvoorbeeld niet alleen een verslag schrijven maar ook conclusies kunne trekken of verbanden leggen.

Ja, Mondeling.

11. Waar loop jij tegenaan als het gaat om het onderwijs aan meer- en hoogbegaafden?

Heb je een hulpvraag of persoonlijk doel?

Wat is de juiste verrijking. Wat tilt hen op een hoger niveau?

Ik vind het heel complex en elke leerling is totaal anders. Ik heb waarschijnlijk een risicolopende hoogbegaafde leerling in de klas en ik weet niet zo goed hoe ik dat het beste aan kan pakken. Als ik daar begeleiding bij zou kunnen krijgen; heel graag!

Bijlage 4 Interpretatie hoogbegaafdheid leerkrachten

	Leerkracht 1	Leerkracht 2
Definitie hoogbegaafdheid	<i>Hoge intelligentie (>130), vroege ontwikkeling/ ontwikkelingsvoorsprong, goed kunnen leggen van (causale) verbanden, makkelijk kunnen analyseren van problemen, maken van grote denksprongen. Voorkeur voor abstractie, hoge mate van zelfstandigheid, brede specifieke interesse, hoge motivatie, soms veel energie. Perfectionistisch, apart gevoel voor humor.</i>	<i>Wanneer een leerling de leerstof/ instructie snel oppikt en in alle situaties kan toepassen.</i>
Verskil hoog-intelligent en begaafd	<i>Er is alleen sprake van hoogbegaafd als er wordt voldaan aan de volgende kenmerken; een hoge intelligentie, grote mate van creatief denkvermogen, een sterk ontwikkelde prestatiebehoefte. Bij hoog-intelligent is er meestal sprake van hoge intelligentie en een sterk ontwikkelde prestatiebehoefte of taakgerichtheid.</i>	<i>Begaafd: dan pik je de instructie snel op en kun je het vlot toepassen en ook in andere situaties toepassen. Hoog intelligent: wil je het nut van de instructie zien en waar je het voor nodig hebt. Ook hier kun het vlot toepassen. Je legt sneller verbanden en je bent zeer inzichtelijk aangelegd.</i>
Instructie meer- en hoogbegaafden	<i>Nee. Bij hoogbegaafde leerlingen is het wel meer zoeken en vaak bijstellen van de leerstof. De instructie is vrij kort net als bij de hoog-intelligente leerlingen.</i>	Korte instructie en zorgen voor een variatie aan opdrachten waar ze deze instructie kunnen toepassen.

Bijlage 5 Motivatie-interview

In deze bijlage staan de vragen uit het motivatie-interview. Schuingedrukte vragen zijn relevantie vragen die gesteld zijn, maar op voorhand niet gepland waren om te stellen.

Doel van het gesprek

Doel van dit motivatie-interview is om op oplossingsgerichte wijze, waarin de onderzoeker een lege, niet wetende en niet oordelende houding inneemt, te achterhalen wat de verwachtingen van de participanten zijn. Wat willen zij leren in het begeleiden van hoogbegaafden in de klas? Wat of wie hebben ze daarbij nodig? Tevens wil de onderzoeker weten in welke mate de leerkrachten vertrouwen hebben in een positieve opbrengst van dit onderzoek.

Input voor de vragen zijn de antwoorden op een eerder door de leerkrachten ingevulde vragenlijst.

Vragen motivatie-interview

Doelen stellen

- Waarom wil je meewerken aan specifiek dit onderzoek voor meer- en hoogbegaafden?
- Welke doelen wil je bereiken? Wat moet dit onderzoek jou opbrengen? (Evt wondervraag stellen)
- Zie je de voordelen die het meewerken aan mijn onderzoek met zich meebrengen voor het bereiken van je doel?
- Welke vooruitgang heb je al gemaakt?
- Welke stappen heb je daar dan al in gemaakt?

Werken aan succes

- Welke eigenschappen en vaardigheden heb je die je kunnen helpen het maximale uit het onderzoek te halen?
 - Welke vergelijkbare doelen heb je al eens eerder bereikt?
 - Wat was toen belangrijk?
 - Wat heeft toen gewerkt?
 - Waarom lukt het jou bij deze leerlingen (uitval aan de onderkant) om je onderwijs aan te passen?
 - Wat heb je daar van geleerd?
- (deze vraag is niet meer gesteld, omdat het antwoord in de voorgaande vragen in het gesprek al is gegeven)

Supporters zoeken

- Welke collega's of andere personen kunnen jou helpen bij het bereiken van je doel?
 - Hoe kunnen zij jou ondersteunen?
- (Deze vraag is in het gesprek al aan bod gekomen en daarom niet gesteld).

Logboek, hoe gaan we alles bijhouden?

- Hoe ga je veranderingen bijhouden?
- Wat ga je bijhouden? ⇒ Vraag weggelaten, omdat er al over mondeling op de hoogte brengen gesproken is.
- Hoe gaan anderen op de hoogte zijn van je veranderingen (wanneer vertellen we het team?) ⇒ Vraag is al meteen beantwoord, dus niet meer gesteld.
- Hoe gaan de leerlingen merken dat je stappen maakt in de richting van je doel?
- Hoe merken ze (de leerlingen) dat er iets veranderd is?
- Zoeken ze dan vertrouwen?
- Even voor mijn beeldvorming: zij hebben dus nog hetzelfde weekplan als de andere leerlingen?
- Dus via mondelinge afspraken weten ze dat ze afwijken van het gewone weekplan?

Succes vieren

Ik benoem/ herhaal hier het doel dat aan het begin van het gesprek is gesteld. Zo check ik bij de leerkrachten of we hetzelfde doel voor ogen hebben.

- Hoe gaan we het succesvol afronden van het onderzoek vieren? *Je mag dan wel heel trots zijn op wat je bereikt hebt.*
- En de kleine stapjes?
- Hoe ga je ervoor zorgen dat je de kleine successen viert? ⇒ Is als vanzelfsprekend in het gesprek al aan bod gekomen hiervoor.

Schaalvragen

- Hoeveel vertrouwen heb je op een schaal van 1-10 dat het gaat lukken om het onderwijs aan hoogbegaafden aan te passen?
- Hoeveel vertrouwen heb je er in dat je een voorbeeld voor collega's zal zijn als het gaat om je onderwijs aan hoogbegaafden?
- Hoeveel vertrouwen heb je er in dat het deelnemen aan mijn onderzoek voor jou zal slagen?
- Wat maakt dat je een .. zegt in plaats van een .. (Lager)
- Wat ga je doen om een stap verder te komen?

Ik heb deze vraag weggelaten, omdat ik vind dat de leerkrachten heel goed voor ogen hebben wat ze willen bereiken en al duidelijk aan hebben geven dat ze heel veel vertrouwen hebben in het goed aflopen van dit traject. Tijdens het gesprek had ik echt het idee dat deze vraag eigenlijk tussen de regels door al beantwoord is. Achteraf gezien (reflectie), vind ik het jammer dat ik deze vraag niet gesteld heb. Dat had het interview completer gemaakt. De cirkel was dan helemaal doorlopen. Het had een laatste check geweest of mijn beeld klopt.

Afronden

- Dank je wel dat je wil meewerken en dank dat je dit gesprek wilde voeren.

Ik benoem het doel nog een (derde) keer:

In eerste instantie het welbevinden van deze (hoogbegaafde) leerlingen goed hebben. En daarbij wil je gaan kijken hoe je ze ruimte kan bieden om enerzijds in je organisatie ze de begeleiding te bieden die ze nodig hebben. Klopt dat? En anderzijds dan het aanbod aanpassen waar je al mee was begonnen bij rekenen met compacten. En met de mondelinge afspraken die je met de leerlingen hebt gemaakt. Dat ze niet alles hoeven te doen.

- Succes bij het aanpakken van het onderwijs aan hoogbegaafden. ⇒ *weggelaten, is eigenlijk al gezegd.*
- Ik vertrouw erin omdat (noem de sterke eigenschappen nog een keer!) ⇒ *Ik benoem het enthousiasme en vertrouwen nog een keer.*
- Stop als het niet werkt. Doe wat wel werkt, doe daar meer van en vertel het aan anderen.

Bijlage 6. Uitwerking individuele gesprekken leerkrachten

Gesprek leerkracht 1

VAL (Academische leerroute)

Lin die in het volgende blok weer zouden kunnen deelnemen. Gebaseerd op ervaring leerkracht 1 en score CITO:

Leerling 12, 6 en 5 (zij volgen het routeboekje voor rekenen)

Leerling 10 en 11* (krijgen compacten in taal), hadden respectievelijk een B en C voor rekenen.

Leerling 7 en leerling X** $\Rightarrow$ Van tevoren duidelijke afspraken maken en ze daar aan houden. Planning van VAL op laten nemen in het weekplan van de komende week (staat op de server). De jongens zetten het ingevulde weekplan in hun inlevermap, zodat Leerkracht 1 het kan aanvullen met de taken voor de komende week. Voor deze jongens staat het plannen centraal.

Bij alle Lin zal een vragenlijst worden afgenomen om te vragen naar de ervaring van de afgelopen periode.

Totaal aantal Lin: 7

Leerlingen met andere begeleidingsbehoeften (niet-academisch)

Leerlingen die begeleiding nodig hebben in het niet-academische vlak (doen niet mee aan VAL & onderzoek):

- G.

- M. (wil niet compacten en wil geen VAL)

Dit zou bijvoorbeeld kunnen op donderdag van 12.00-12.30 (ieder een kwartier).

Bespreken met directie en ib of dit kan en of ik dit op me mag nemen. Het is duidelijk dat deze kinderen begeleiding nodig hebben, maar het lukt Leerkracht 1 niet in de huidige groepsgrootte om in de klas tijd vrij te maken om intensieve begeleiding te bieden door het voeren van gesprekken.

Ondersteuning Leerkracht 1

Leerkracht 1 zou het prettig vinden als ib zou kunnen komen filmen (SVIB) om te kijken naar de instructie en bloktijd van leerkracht 1. Ze is op zoek naar momenten waarop ze de meer- en hoogbegaafden in haar groep zou kunnen ondersteunen. Door videofragmenten te bekijken met ib hoopt ze mogelijkheden voor begeleidingsmomenten te vinden.

*Leerling geeft bij Inge aan dat ze ook graag Slimme Taal zou willen doen. Ze heeft haar tijd voor rekenen hard nodig. Dat betekent dat ze alleen bij taal kan compacten om tijd vrij te maken voor verrijking. Ze zal dus een keus moeten maken tussen Slimme Taal en VAL. Overigens duurt VAL niet tot het einde van het schooljaar.

**Leerling doet wél mee aan VAL, niet mee in het onderzoek

NB: Leerkracht 1 geeft aan dat de leerlingen het heel leuk vinden om aan VAL te werken.

Feedback Leerkracht 1 (member check):

Je hebt het gesprek prima omschreven en ik ga met bovenstaande akkoord.
(naam leerkracht)

Gesprek leerkracht 2

VAL (Academische leerroute)

Lin die in het volgende blok weer zouden kunnen deelnemen. Gebaseerd op ervaring Annemarie en score CITO:

Leerling 8, leerling 3 (gr. 7) ⇒ Hebben een jaar overgeslagen, geen compacting, maar hoeven op eigen initiatief niet alles van taal te maken. Met name woordenschat zouden ze mogen laten 'vallen'. Dit vinden ze beide lastig om te doen, omdat ze allebei heel trouw zijn aan hun weekplan. Leerkracht 2 merkt dat deze kinderen oudere broers en zussen hebben, waardoor ze wat sterker in hun schoenen staan. Met name leerling 8 is erg sterk in taal. Leerling 3 ervaart wel veel stress. Hulp bij het inplannen van VAL zou hem wellicht wat meer houvast (en daardoor zekerheid) bieden.

Leerling 9 (gr. 6) ⇒ Begint een beetje onverschillig te worden. Wil graag 'gewoon' z'n werk maken en niets 'anders'. Loopt wel enorm voor. Heeft nog geen routeboekje voor rekenen. Krijgt dit wel. Daardoor komt er meer ruimte vrij voor VAL. In het komende blok gaan we hier meer 'eisen' aan stellen.

Leerling 2 (gr. 7) ⇒ Doet zowel in de klas als in de Expeditie (VAL) weinig tot niets. Is in de klas volgens eigen zeggen vaak klaar met z'n werk en gaat vervolgens niets doen. In VAL maakt hij amper opdrachten. Wat hij maakt is heel oppervlakkig, weinig diepgang. Samen leren doet hij door nietszeggende opmerkingen te plaatsen bij medeleerlingen geïllustreerd door een dozijn smileys. Evelien gaat met hem in gesprek. Dit kan zo niet. Leerling 2 zet niet door, loopt zelfs de kantjes er vanaf. We gaan eisen stellen aan het werk dat hij levert binnen VAL. We vinden dit belangrijker dat het op orde hebben van zijn weektaak (dit wordt niet uitgesproken naar hem). Het is belangrijk dat Leerling 2 m.b.v. het logboek "leren leren", zichzelf doelen gaat stellen en zich hier aan houdt. Daarbij is zijn planning ook erg belangrijk. Evelien gaat hem hierin begeleiden. Wanneer Leerling 2 duidelijk aangeeft niet verder te willen met VAL, zullen we hem een alternatief bieden waarbij soortgelijke eisen gesteld gaan worden. Hij moet echt leren om te plannen en te werken/leren. Anders loopt hij vast in het VO.

Leerling 4 (gr. 7) ⇒ Twijfel. Leerkracht 2 gaat bespreken met hem wat hij wil. We kunnen eventueel verrijking zoeken binnen de stamgroep met 'standaard' verrijkingsmateriaal dat op school voor handen is.

Bij alle Lin zal een vragenlijst worden afgenomen om te vragen naar de ervaring van de afgelopen periode.

Totaal aantal Lin: 4 of 5

Plannen door de leerlingen

Alle leerlingen plannen op donderdag hun VAL activiteiten in op het weekplan van de komende week. Dit wordt op vrijdag door de groepsleerkracht aangevuld met de reguliere taken. Leerkracht 2 past hiervoor het weekplan aan.

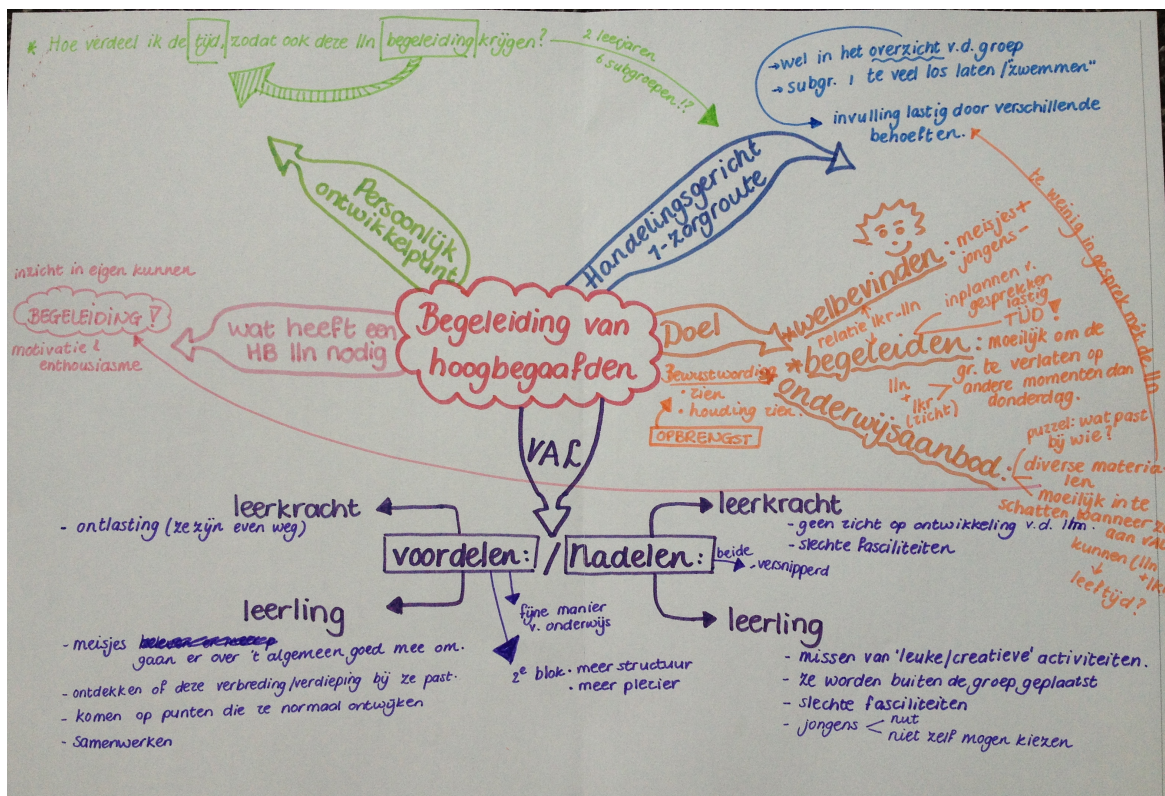
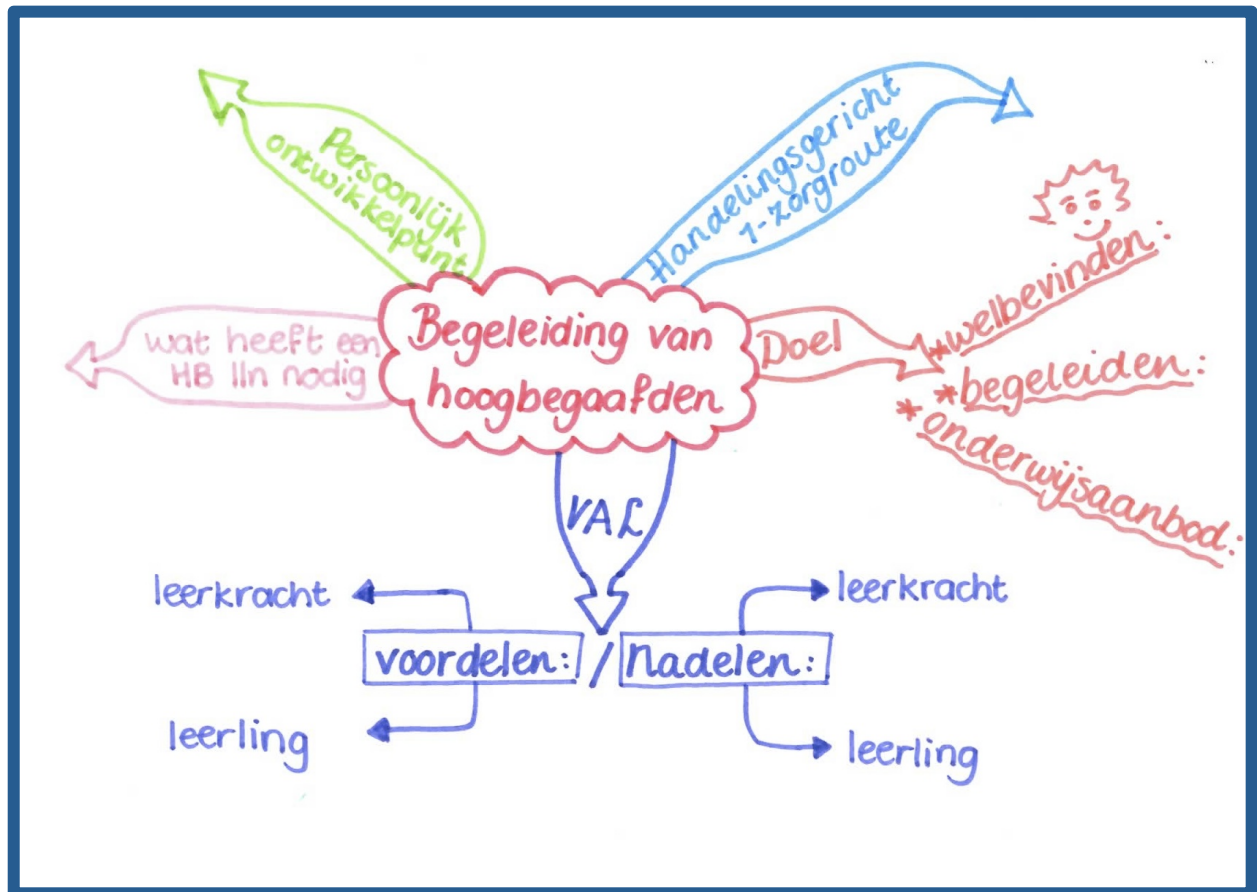
Ondersteuning

Leerkracht 2 zou het prettig vinden als ib op termijn zou kunnen komen filmen (SVIB) om te kijken naar de instructie en bloktijd van leerkracht 2. Dit wil ze pas nadat ze zelf weer voor de klas staat (er is nu een LIO) en ze er weer helemaal 'in is gekomen'.

Feedback leerkracht 2 (member check):

De communicatie tussen Evelien en mij als leerkracht loopt erg goed. Evelien houdt mij goed op de hoogte en als ik ergens tegenaan loop of ik twijfel ergens aan dan helpt Evelien mij weer op weg. Het is prettig om dit samen met haar te kunnen doen. We hebben regelmatig overleg en alles wordt vastgelegd. Dat is prettig om af en toe nog eens te kunnen lezen. Ook dit verslag heb ik gelezen en ik ga akkoord met de inhoud van het verslag.

Bijlage 7. Mindmap eindgesprek leerkrachten

Bijlage 8. Leerlingenvragenlijst 2 en 3

Je hebt de afgelopen periode meegedaan aan VAL Junior Excellent. Je hebt gewerkt aan verrijkende opdrachten en samen geleerd door elkaars producten te bekijken en te beoordelen. Je hebt stellingen geplaatst en gereageerd op stellingen. En je bent samengekomen met leerlingen van een andere basisschool om ervaringen uit te wisselen en elkaars producten te bespreken.

Deze vragenlijst is bedoeld om te inventariseren wat jouw ervaringen zijn met werken aan VAL, zoals dat hierboven staat omschreven. Ik wil je vragen om deze lijst eerlijk in te vullen. Onderbouw je antwoorden met argumenten zoals je dat ook hebt moeten doen binnen VAL.

De antwoorden ga ik gebruiken voor aanpassingen van het programma en voor mijn onderzoek. Ik wil je vragen om je naam in te vullen. Deze zal niet terug komen in het onderzoek, maar aan het einde van de komende periode van VAL wil ik je een laatste lijst met vragen voorleggen. In die lijst zal ik terugkomen op antwoorden die je nu gaat geven. Daarom moet ik weten wie deze lijst heeft ingevuld.

Misschien is het niet nodig om te zeggen, maar toch wil ik het benadrukken omdat het erg belangrijk is: je wordt met deze vragenlijst niet beoordeeld en elk antwoord is goed, het is immers jouw mening!

Enorm bedankt voor je medewerking.

Juf Evelien

Stellingen

1. Ik vind het werken aan VAL Junior uitdagend.

☐ ja ☐ soms ☐ nee

Dat vind ik omdat:

2. Ik heb voldoende tijd om aan VAL Junior te werken.

☐ ja ☐ soms ☐ nee

Dat vind ik omdat:

3. Ik heb voldoende begeleiding gehad van juf Evelien tijdens de bijeenkomsten

☐ ja ☐ beetje ☐ nee

Dat vind ik omdat:

4. Ik krijg voldoende begeleiding van mijn stamgroepjuf als ik aan VAL werk

☐ ja ☐ beetje ☐ nee

Dat vind ik omdat:

5. Ik vind de opdrachten van VAL leuk

☐ ja ☐ beetje ☐ nee

Dat vind ik omdat:

6. Heb je, naast het mogen werken aan VAL, gemerkt dat er iets is veranderd speciaal voor jou? Maak je nog dezelfde taken, of heb je hierover afspraken met de juf? Volg je misschien een routeboekje?

☐ ja

☐ beetje

☐ nee

Als er iets (een beetje) is veranderd, geef hieronder dan zo precies mogelijk aan wat:

Open vragen

7. Door het werken aan VAL Junior heb ik het volgende geleerd:

Geef zo uitgebreid mogelijk aan wat jij in de afgelopen periode geleerd hebt van het werken aan VAL Junior. Denk daarbij aan de 'leren-leren opdrachten', maar ook aan de werkopdrachten zoals de munt, de begroting, de sport, de vlag enz.

⇒ In maart start een nieuwe periode met het thema "Helden". We komen dan samen op donderdagmiddag van 13.00 – 14.45 uur. We zitten allemaal bij elkaar in de Muzieksleutel.

8. Aan welk onderdeel van "leren-leren" zou jij willen gaan werken?

Wat wil jij leren?

9. Hoe wil je daarin begeleid worden door mij?

Wat heb je van mij nodig

10. Als je iets zou mogen veranderen als het gaat om jou aangepaste werk in de stamgroep en het werken in De Expeditie aan VAL. Wat zou dat dan zijn?

11. Hieronder mag je opschrijven wat je over VAL en jouw taken nog graag wil vertellen of weten.

12. Nog een laatste vraag: wat is je naam?

Aanpassingen vragenlijst 3

- Nieuwe inleiding, waarin het tweede blok van Helden wordt meegenomen en wordt uitgelegd dat de uitkomsten gebruikt worden voor de evaluatie van VAL.
- Vraag 8 en 9 gaan in op de leervraag/ leerspreuk die de kinderen aan het begin van Helden hebben geformuleerd en hoe ze de begeleiding in de uitvoering ervan hebben ervaren.

Bijlage 9. Overzicht groepsplannen 1-zorgroute

Indeling leerlingen onderzoek in subgroepen groepsplan 1-zorgroute

lIn	Bijz.h.	Vak	Subgroep periode 1	Subgroep periode 2	Subgroep periode 3
2	groep 7	Rekene n:	1	1	
		Spelling:	1	1	
3	versneld door naar groep 7	Rekene n:	2 (Wordt apart genoemd in groepsplan)	2	
		Spelling:	2	1	
4	groep 7	Rekene n:	2	2	
		Spelling:	1	1	
5	groep 6	Rekene n:	1 (compacten) Proces is goed gegaan. In volgend blok compacten.	1 (compacten) Gaat goed.	1 (verkorte route, routeboekje, daarna aan de slag met VAL junior)
		Spelling:	1	1 Blijft in groep 1	1
6	groep 6	Rekene n:	1 Proces is goed gegaan. In volgend blok compacten. Krijgt psychologisch onderzoek. i.v.m. voortdurende buikpijn, extreem competitief richting zus.	1 (compacten) Gaat goed.	1 (verkorte route, routeboekje, daarna aan de slag met VAL junior)
		Spelling:	1	1 Blijft in groep 1. Uit onderzoek is niks gekomen.	2
7	groep 7	Rekene n:	1 (compacten en heeft daarnaast rekentijgers om te verrijken) Wil vooruit werken, dus sommige instructies heeft hij nog niet gehad, daarom zijn de scores af en toe wat lager. Verder gaat het super.	1 (compacten en rekentijger) Gaat goed, blijft in subgroep 1.	1 (routeboekje)
		Spelling:	1	1	1
8	Versneld doorgaan naar groep 7	Rekene n:	2 (Wordt apart genoemd in groepsplan)	1	
		Spelling:	1	1	
9	groep 6	Rekene n:	1 Gaat versneld door het	1	

			rekenproces heen. Heeft rekentijger, VAL junior zal hem meer uitdaging bieden.		
		Spelling:	1	1	
10	groep 6	Rekenen:	1	1 Gaaf, blok 6 was lastig.	2
		Spelling:	1	1 gaaf goed	1
11	groep 7	Rekenen:	2 (rekentuin)	2 (rekentuin) scoort methodegebonden toetsen voldoende. Cito was een C. In de gaten blijven houden i.v.m. thuissituatie.	2
		Spelling:	1	1	1

12	groep 6	Rekenen:	1	1 Begonnen met compacten, gaaf goed.	1 (verkorte route, routeboekje, daarna aan de slag met VAL junior)
		Spelling:	1	1 Blijft in groep 1	1

- *Schuinedrukte tekst* komt uit de evaluatie van het desbetreffende groepsplan.
- Geel gearceerde cellen, geven aan dat er een positieve verandering plaats heeft gevonden in subgroep voor de desbetreffende leerling.
- Oranje gearceerde cellen, geven aan dat er een negatieve verandering plaats heeft gevonden in subgroep voor de desbetreffende leerling.
- **Blauwe** leerlingen zitten bij leerkracht 1 in de stamgroep
- **Oranje** leerlingen zitten bij leerkracht 2 in de stamgroep

Overzicht groepsplannen leerkrachten onderzoek

Alle leerlingen van het onderzoek vallen in subgroep 1 of 2 van het groepsplan. Daarom is alleen een uiteenzetting van deze twee subgroepen gemaakt. Uiteraard is er wel een subgroep 3 in de groepsplannen te vinden.

Groepsplan	Leerkracht 1**	Aant. lln*	Leerkracht 2**	Aant lln*
Periode 1				
Rekenen gr 6	1: De kinderen krijgen korte instructie en gaan vrij snel zelfstandig aan het werk. Leerling 5 heeft compacten. Extra materiaal: rood en tafelblok.	4/6	1: krijgen korte instructie en gaan snel zelfstandig werken.	1/5
	2: De kinderen ontvangen de basisinstructie. 1 lln wordt extra gevolgd ivm hb. Misschien compacten.		2: 2 lln krijgen naast basisinstructie de mogelijkheid om in de rekentuin te werken. Dit ter bevordering van de rekenresultaten.	2/6

Rekenen gr 7	1: Ze krijgen korte instructie. Leerling 7 krijgt compacten en heeft daarnaast rekentijger om te verrijken. Een lln mogelijk beperking in haar opdrachten ivm tempo (succeservaringen). Een lln doet mee aan rekentuin.	1/3	1: krijgen korte instructie en gaan daarna zelfstandig aan de slag	1/6
	2: Ze volgen de basisinstructie: 1 lln heeft een rustige werkplek nodig (prikkelarm). Leerling 11 doet mee aan de rekentuin.	1/8	2: volgen de basisinstructie. lln 8 en 3 ook. Hun traject houden we extra in de gaten waar ze nog uitvallen ivm de hoge intelligentie.	3/9
Spelling gr 6	1: Korte instructie en dan zelfstandig werken. Extra aanvullende opdrachten: woordzoekers. ww-spelling krijgt nog wel extra aandacht.	4/4	1: een leseenheid per week. Kinderen krijgen 1 instructie en gaan zelfstandig aan het werk. Bij ww krijgen ze nog extra instructie.	1/5
	2: Volgen de basisinstructie. 1 lln ivm hb in de gaten houden.	0/4	2: een leseenheid per week. 1 instructie en dan zelfstandig aan het werk. Wordt gewerkt met voorbeelden.	0/3
Spelling gr 7	1: 1 keer per week korte instructie en dan zelfstandig aan de slag.	2/4	1: Korte instructie en aan de slag. 1 keer per week is er instructie en dan zelfstandig aan de slag.	3/10
	2: 1 keer per week korte instructie en dan zelfstandig aan de slag. Indien nodig extra uitleg gedurende de week. 1 lln veel herhalen.	0/8	2: Basis instructie en aan de slag. 1 keer per week is er een instructie en dan zelfstandig aan de slag, indien nodig extra uitleg gedurende de week.	1/5
Periode 2				
Rekenen gr 6	1: De kinderen krijgen een korte instructie en gaan vrij snel zelfstandig aan het werk. Leerling 5 en 6 hebben compacten. Extra: rood, tafelblok.	4/5	1: Deze lln volgen de basisinstructie. Wanneer het herhaling is, werken zij zelfstandig aan opdrachten.	1/3
	2: De kinderen krijgen de basisinstructie. Als kinderen verlengde instructie wensen, kunnen zij hiernaar vragen.	0/6	2: Deze lln volgen de basisinstructie en krijgen daar waar nodig verlengde instructie bij de nieuwe categorieën en herhalingsstof. 2 lln doen mee aan het project 'rekentuin'. Zo kunnen zij nog wat extra oefenen met rekenen. 1 lln helpen met opstarten aan het begin van de les (concentratieproblemen)	0/7
Rekenen gr 7	1: Ze krijgen een korte instructie. Leerling 7 krijgt compacten en heeft daarnaast rekentijger om te verrijken. 1 lln mogelijk beperking in haar	1/3	1: Deze lln volgen de basisinstructie. Wanneer het herhaling is, werken zij zelfstandig aan de opdrachten.	2/10

	opdrachten ivm tempo (succeservaringen).			
	2: Krijgen de algemene instructie. 2 lln doen mee aan rekentuin. 1 van hen krijgt ook compacten.	1/7	2: Deze lln volgen de basisinstructie en krijgen daar waar nodig verlengde instructie bij de nieuwe categorieën en herhalingsstof.	2/6
Spelling gr 6	1: Korte instructie en dan zelfstandig werken. Extra aanvullende opdrachten: woordzoekers. ww-spelling krijgt nog wel extra aandacht.	4/4	1: Deze lln volgen de basisinstructie. Wanneer het herhaling is, werken zij zelfstandig aan de opdrachten.	1/5
	2: Volgen de basisinstructie. Kinderen die verlengde instructie wensen, kunnen hierom vragen.	0/3	2: Deze lln volgen de basisinstructie en krijgen waar nodig verlengde instructie bij de nieuwe categorieën en herhalingsstof.	0/6
Spelling gr 7	1: 1 keer per week korte instructie en dan zelfstandig aan de slag.	2/4	1: Deze lln volgen de basisinstructie. Wanneer het herhaling is, werken zij zelfstandig aan de opdrachten.	4/8
	2: 1 keer per week korte instructie en dan zelfstandig aan de slag. Indien nodig extra uitleg gedurende de week. 1 lln veel herhalen.	0/7	2: Deze lln volgen de basisinstructie en krijgen waar nodig verlengde instructie bij de nieuwe categorieën en herhalingsstof. 1 lln neemt deel aan extra begeleiding bij lkr 2.	0/7
Periode 3				
Rekenen gr 6	1: Leerlingen 5, 6 en 12 volgen de verkorte route (routeboekje). Daarna gaan ze aan de slag met VAL junior. De anderen volgen het normale programma.	3/7	1:	
	2: 1 lln volgt het routeboekje, maar zijn toetsscores zijn matig. Hierdoor heeft hij behoefte aan het normale programma: meedoen met de instructie. De overige lln volgen het normale programma.	1/4	2:	
Rekenen gr 7	1: 2 leerlingen hebben een routeboekje. 2 leerlingen volgen het normale programma.	1/4	1:	
	2: Volgen het normale programma.	1/5	2:	
Spelling gr 6	1: Volgen de korte instructie en maken alleen de extra opdrachten. Daarna gaan ze aan de slag met VAL junior.	3/3	1:	
	2: Volgen de normale instructie.	1/6	2:	

Spelling gr 7	1: Leerling 7 en 11 volgen kort de instructie. Daarna gaan ze aan de slag met VAL junior. 2 leerlingen volgen het normale programma.	2/4	1:	
	2: Volgen het normale programma.	0/5	2:	

* Het eerste getal geeft het aantal leerlingen uit het onderzoek dat in deze subgroep zit weer. Het tweede getal geeft het totaal aantal leerlingen uit de stamgroep dat in deze subgroep zit weer. (1/5 betekent: 1 leerling van het onderzoek zit in de subgroep die in totaal uit 5 leerlingen bestaat).

** Beide leerkrachten gebruiken voor beide subgroepen dezelfde doelen.

⇒ VAL junior is gestart in zorgperiode 1

⇒ Na periode 2 hebben individuele gesprekken met de leerkrachten en de onderzoeker plaatsgevonden.

⇒ Er zijn dit schooljaar nog geen groepsplannen voor taal gemaakt.

Bijlage 10. Uitwerking leerlingenvragenlijsten 2 en 3

Vragenlijst 2: maart

In totaal legden **10** mensen deze enquête af.

Volgorde leerlingen: 1-2-3-4-5-6-7-9-10-12 (de antwoorden van leerling 8 en 11 zijn niet meegenomen in het onderzoek, omdat de antwoorden online niet goed zijn opgeslagen).

Statistieken voor vraag 1 : Ik vind het werken aan VAL Junior uitdagend.

ja	60.00%
soms	40.00%
nee	0.00%

Gegeven Toelichtingen

- soms begrijp ik het en soms niet
- ...
- ...
- soms vindt ik het best makkelijk en soms moeilijk en bij het moeilijke kan ik weer wat leren.
- het wel een pittig randje heeft
- soms zijn het wel makelijke opdrachten
- Omdat je hhet meeste toch nog niet weet
- eigenlijk geen mening
- Omdat het soms best wel lastig is.
- omdat ik gewoon werk heb en dit en ik moet het allebei af hebben en dan heb ik veel uitdaging en er zijn soms ook hele moeilijke opdrachten.

Statistieken voor vraag 2 : Ik heb voldoende tijd om aan VAL Junior te werken.

Ja	20.00%
Soms	70.00%
Nee	10.00%

Gegeven Toelichtingen

- meer dan voldoende tijd zelfs
- ja soms niet want ik heb niet bijvoorbeeld minder werk en soms krijg ik het dus niet af
- want van de juf mag ik er aan werken alleen de stagiaire niet
- ik meestal niet op val junior kan werken in de klas
- ik het (tot nu toe) af heb.
- er zijn soms weken en dan kan ik er heel veel aan werken maar soms zijn er ook weken en dan kan ik er niet zo veel aan werken
- Soms heb ik er tijd voor omdat we alleen bij rekenen iets anders hebben dan de rest

- ik buiten VAL junior niet genoeg tijd heb door het werk van Inge en ik heb geen woensdag
- Nou soms in de klas mag het niet maar soms ook wel.
- ik ook het andere werk eerst moet maken en dat niet altijd makkelijk is.

Statistieken voor vraag 3 : Ik heb voldoende begeleiding gehad van juf Evelien tijdens de bijeenkomsten

Ja	80.00%
Beetje	20.00%
Nee	0.00%

Gegeven Toelichtingen

- juf Evelien is toppie
- ja dat heb ik want ik snap het nu ook veel beter!
- ik hulp krijg
- we in 3 klassen zaren en dus minder konden vragen
- ik begrijp bijna alles
- ze heeft mij goed begeleid
- Als je het niet snapte dan legde ze het zo snel mogelijk uit
- ik begeleiding kreeg als ik het vroeg
- Ja als ik hulp nodig had dan kreeg ik hulp van juf Evelien
- je ook (natuurlijk) anderen moet helpen een dan is er niet zo veel tijd

Statistieken voor vraag 4 : Ik krijg voldoende begeleiding van mijn stamgroepjuf als ik aan VAL werk

Ja	20.00%
Beetje	30.00%
Nee	50.00%

Gegeven Toelichtingen

- juf is niet gewend aan compacten en aan al dat soort extra dingen
- nee dat krijg ik nooit maar dan vraag ik het gewoon aan andere die er ook aan werken
- ...
- het is meer zelfstandig werken val junior
- gewoon nooit geholpen word door mij stamgroepjuf
- ik mag er best wel veel aan werken van de juf en staigere
- Omdat we altijd in een ander lokaal moeten zitten
- ik dan geen begeleiding nodig heb
- Maar ik weet meestal zelf wat ik moet doen.
- we dat nooit krijgen.

Statistieken voor vraag 5 : Ik vind de opdrachten van VAL leuk

Ja	60.00%
beetje	40.00%
Nee	0.00%

Gegeven Toelichtingen

- suuuuuuuuper leuk
- ja meestal wel want het is uitdagend en soms is het ook makkelijk en dat vindt ik ook wel fijn
- je kan je energie in kwijt
- ...
- sommige zijn echt saai dus eigenlijk tussen beetje en ja
- soms zijn er leuke opdrachten maar soms ook mider leuke
- Ja omdat het toch uitdagend is
- eigenlijk geen mening
- Nou soms zijn er leuke opdrachten maar soms ook niet.
- het me meer uitdaging geeft en ik heel veel dingen nog niet wist.

Statistieken voor vraag 6 : Heb je, naast het mogen werken aan VAL, gemerkt dat er iets is veranderd speciaal voor jou? Maak je nog dezelfde taken, of heb je hierover afspraken met de juf? Volg je misschien een routeboekje?

Ja	30.00%
beetje	10.00%
Nee	60.00%

Gegeven Toelichtingen

- ineens mag ik weer aan mijn routeboekje werken omdat ik hem in mijn 6e jaar ben kwijtgeraakt
- ik heb gewoon de zelfde taken en ik mag er gewoon aan werken als ik tijd heb.
- ...
- ...
- mijn moeder vraagt veel geintje ik werk beter
- nee
- er is bijna niks veranderd ik had al een routeboekje
- Nee want ik had al een routeboekje voor Val
- Ik werk aan reken tijger.
- ik heb een routeboekje gekregen.

Statistieken voor vraag 7 : Door het werken aan VAL Junior heb ik het volgende geleerd: Geef zo uitgebreid mogelijk aan wat jij in de afgelopen periode geleerd hebt van het werken aan VAL Junior. Denk daarbij aan de 'leren-leren opdrachten', maar ook aan de werkopdrachten zoals de munt, de begroting, de sport, de vlag enz.

Deze antwoorden werden gegeven:

- ik heb geleerd hoe ik moet plannen
 - hoe je een mindmap moet maken en een grafiek moet maken
 - plannen
 - plannen
 - ja
 - hoe ik dingen op val-junior moet zetten hoe je een nieuw eiland moet maken en opbouwen
 - ...
 - Ik heb leren plannen en het meeste af te krijgen
 - Nou nu weet ik wat de euro waard is in andere landen . en ik heb een vlag voor pallegonië.
- Maar nu weet ik ook wat andere geleerd hebben.
- goed mijn fantasie maar ook dingen dat waar is gebruiken. en dingen over de computer zoals sites

Statistieken voor vraag 8 : Aan welk onderdeel van "leren-leren" zou jij willen gaan werken? Wat wil jij leren?

Deze antwoorden werden gegeven:

- inzicht in mijzelf
- een grafiek maken of een mindmap dat vind ik wel leuk
- werkhouding
- ik wil leren om beter te kunnen plannen
- weet ik niet
- hoe je dingen op google moet opzoeken
- hoe de aarde is ontstaan
- huh
- Weet ik niet.
- een mindmap

Statistieken voor vraag 9 : Hoe wil je daarin begeleid worden door mij? Wat heb je van mij nodig?

Deze antwoorden werden gegeven:

- ik weet niet wie mij eigenlijk is maar het zou me fijn lijken om steun te krijgen dat ik moet doorwerken als ik iets niet afkrijg in plaats van "huh wat maakt het uit"
- als ik niet weet hoe je ik er bij moet komen

- om hulp te geven
- dat je elke keer kijkt als mijn planning klaar is
- weet ik niet
- uitleg
- geen idee
- huh
- Weet ik niet
- helpen als ik iets niet snap en de anderen ook niet.

Statistieken voor vraag 10 : Als je iets zou mogen veranderen als het gaat om jou aangepaste werk in de stamgroep en het werken in De Expeditie aan VAL. Wat zou dat dan zijn?

Deze antwoorden werden gegeven:

- ik zou heel graag wat minder rekenen doen zodat ik aan val kan werken
- ik wil wel een routeboekje
- wel rustig aan doen
- dat ik vaker de tijd kreeg om er aan te werken
- noppes
- dat ik dingen mag opzoeken over geschiedenis
- Dat we de hele dag aan Val moeten werken
- niks
- Dat er meer keuzes zijn net zoals bij acadin.
- minder rekenen (heb ik al)

Statistieken voor vraag 11 : Hieronder mag je opschrijven wat je over VAL en jouw taken nog graag wil vertellen of weten.

Deze antwoorden werden gegeven:

- ik vind het suuuuuuper leuk allen is het toch dat val in plaats van is niet extra? want annemarie en annemiek zeggen dat ik eerst al mijn taken voor vandaag moet afhebben voordat ik aan val mag werken
- weet ik niet sorry
- meer aan val werken
- helemaal noppes
- noppes
- ik heb een routeboekje en bij spelling moet ik alleen extra maken en daarna medeleerling helpen
- ...
- weet ik niet
- Ik weet niks
- weet ik niet

Vragenlijst 3 mei

In totaal legden **10** mensen deze enquête af.

Volgorde leerlingnummers: 7-12-2-9-6-10-4-3-5-1 (de antwoorden van leerling 8 en 11 zijn niet meegenomen in het onderzoek, omdat de antwoorden online niet goed zijn opgeslagen).

Statistieken voor vraag 1 : Ik vind het werken aan VAL junior uitdagend.

1.1	ja	20.00%
1.2	soms	70.00%
1.3	nee	10.00%

Gegeven Toelichtingen

- ik er bijna nooit aan werk
- je dingen moet uitzoeken op de computer en ook andere dingen
- het soms te veel is.
- het moeilijk is
- Soms is het moeilijk maar soms is het makkelijk
- meestal is het best makkelijk maar soms is het ook wel uitdagend
- ik het soms lastiger vind en soms niet
- sommige opdrachten die zijn binnen minder dan 2 minuten klaar en dan is het wel heel makkelijk
- soms zijn het saaie opdrachten maar soms ook niet
- ik er nog veel van wist en er m eer van wil leren (heeft twee antwoorden gegeven ⇒ meegerekend als soms)

Statistieken voor vraag 2 : Ik heb voldoende tijd om aan VAL junior te werken.

2.1	ja	10.00%
2.2	soms	50.00%
2.3	nee	40.00%

Gegeven Toelichtingen

- ...
- sommige weken dan is er meer werk dan de andere week
- ik soms tijd over heb om er aan te werken
- Omdat ik heel lang met me werk bezig ben
- Ik maak met rekenen minder dus daarom heb ik meer tijd om aan val te werken en ik schuif altijd taal over naar vrijdag want op vrijdag kan ik toch nooit aan val werken.
- nee ik heb bijna geen tijd want als ik net mijn werk af heb heb ik nog maar vijf minuten want ik heb ook geen minder werk

- ik op school er niet vaak aan kan werken
- ik heel graag op school wil werken maar dat kan meestal niet dus dan doe ik het thuis
- ik genoeg tijd maak (heeft twee antwoorden gegeven ⇒ meegerekend als soms)
- ik heb 2 juffen. van de ene mag ik aan val als ik de taken die ik op die tijd moet maken af heb en van der andere mag ik pas op val als ik alle taken van de hele week af heb (heeft twee antwoorden gegeven ⇒ meegerekend als soms)

Statistieken voor vraag 3 : Ik heb voldoende begeleiding gehad van juf Evelien tijdens de bijeenkomsten.

3.1	ja	80.00%
3.2	soms	10.00%
3.3	nee	10.00%

Gegeven Toelichtingen

- ik het niet heb gehad
- als ik haar nodig heb dan is ze er wel en meestal vraag ik dingen aan andere kinderen
- als ik iets niet begrijp dat ik dan hulp krijg
- als ik hulp nodig had dan kreeg ik het.
- Ja want als ik aan val werk op donderdag dan krijg ik altijd hulp als ik aan val werk
- ja soms vraag ik wat maar soms niet dus dan heb ik dat niet nodig
- we nu ook met meerdere groepen zijn
- nu heb ik genoeg begeleiding, maar het vorige project zaten we in 3 groepen dus dan hadden we bijna geen begeleiding
- ze helpt me genoeg
- bij het vorige project heeft zij me alles uitgelegd en daar was ik heel blij mee en nu heb ik haar hulp soms nog nodig maar zo erg is dat niet

Statistieken voor vraag 4 : Ik krijg voldoende begeleiding van mijn stamgroepjuf als ik aan VAL werk.

4.1	ja	0.00%
4.2	beetje	40.00%
4.3	nee	60.00%

Gegeven Toelichtingen

- ik er bijna nooit aan werk
- ik krijg nooit echt begeleiding
- ik bijna nooit in de klas werk
- ik vraag nooit hulp aan mijn eigen juffrouw.
- Wij zitten altijd in een andere ruimte

- dan is zij zelf aan het uitleggen aan de juffen en anders vraag ik het gewoon aan leerling 11 of 12
- ik niet zo vaak in de klas kan werken
- ik kan bijna nooit op school aan werken dus dan hoef ik ook geen begeleiding
- ik vraag het ook niet aan haar want zij weet niet zo veel van val af
- soms heb ik hulp van annemieke maar annemarie die zit alleen maar van "heb je je werk af" en daar word ik helemaal gek van

Statistieken voor vraag 5 : Ik vind de opdrachten van VAL leuk

5.1	ja	40.00%
5.2	beetje	50.00%
5.3	nee	10.00%

Gegeven Toelichtingen

- ik vind het saai
- omdat er ook dingen zijn met tekenen en fotos en dingen doen op de computer
- af en toe vind ik het veel en dan vind ik het niet leuk
- ik vind ze soms leuk en soms ook niet.
- Omdat het meestal heel uitdagend is.
- ja ik vind ze wel leuk want de meeste zijn van tekenen of knutselen of tiepen en dat vind ik alle 3 leuk
- weet ik niet
- sommige zijn te makkelijk en sommige te moeilijk
- sommige zijn leuk maar sommige ook saai
- omdat ze meestal uitdagend zijn

Statistieken voor vraag 6 : Heb je, naast het mogen werken aan VAL, gemerkt dat er iets is veranderd speciaal voor jou?

6.1	ja	30.00%
6.2	beetje	0.00%
6.3	nee	70.00%

Gegeven Toelichtingen

- niks
- dat ik een compact met rekenen heb gekregen
- ...
- ik ben volgens mij hetzelfde als eerst.
- Ik heb niet echt iets gemerkt dat er iets is veranderd voor mij
- ...

- niks
- niks
- ik heb rekentijger, slimmetaal en een werkstuk
- ik kan nu een stuk beter plannen

Statistieken voor vraag 7 : Door het werken aan VAL junior heb ik het volgende geleerd:

Deze antwoorden werden gegeven:

- niks
- met de computer werken en als het niet lukt aan andere kinderen vragen en ik heb ook geleerd om dingen op te zoeken en je mening geven
- betere werkhouding
- dat sommige dingen ook lastig zijn.
- Te plannen want eerst kon ik helemaal niet plannen en door val heb ik leren plannen.
- hoe ik samen met andere mensen goed kan werken
- plannen
- plannen en samenwerken
- iets over helden
- ik hoef niet alles tegelijk te doen ik kan het ook opsplitsen binnen een paar dagen

Statistieken voor vraag 8 : Wat was je leervraag/ leerspreuk tijdens het project Helden?

Deze antwoorden werden gegeven:

- nog niet gemaakt
- Ik ben goed in: dingen van school, zingen. Met zingen kan ik een liedje zacht op de achtergrond doen bij werken, en ik kan van werk een soort liedje maken om het makkelijker te onthouden. Ik ben niet goed in: op stellingen reageren en tips geven op anderen, omdat ik liever aan mijn eigen werk wil door werken. Door wel veel aan mijn eigen werk door werken maar ook naar werk van anderen kijken en op stellingen reageren, en leren van werk van anderen
- weet i niet meer
- die heb ik nog niet gemaakt.
- Dat weet ik niet meer.
- dat had ik niet echt
- weet ik niet meer
- geen idee/weet ik niet
- hallo ik ben aran en ik ben goed in: taal, lezen ,rekenen, spelling spelling ga ik bij val-junior gebruiken als ik moet schrijven voor taal geldt hetzelfde rekenen ga ik gebruiken als ik een sommetje moet uitrekenen lezen ga ik gebruiken als ik een opdracht moet lezen
- ik ben goed met computers en dat ga ik gebruiken door extra hard aan val te werken (dit was maar een stukje)

Statistieken voor vraag 9 : Hoe heb je de begeleiding van mij hierin ervaren? Wat had je nodig van mij en heb je het gevoel dat ik je die hulp heb geboden?

Deze antwoorden werden gegeven:

- nee
- goed, ja
- ja je had me op weg geholpen
- ja
- ik weet niet waar ik hulp in heb gekregen maar het was wel fijn om die hulp toen te hebben
- ik heb goed hulp gekregen want als ik iets vroeg kon je mijn vragen goed beantwoorden maar soms moet ik natuurlijk nog even wachten omdat andere leerlingen ook vragen hebben
- ja ik heb het gevoel dat je mij hulp hebt geboden
- ik heb het goed ervaren en ik heb bijna alles gehad wat ik nodig had
- ik heb het gevoel dat je mij hulp hebt geboden
- ik heb helemaal het gevoel dat je me altijd helpt

Statistieken voor vraag 10 : Als je iets zou mogen veranderen als het gaat om jou aangepaste werk in de stamgroep en het werken aan VAL, wat zou dat dan zijn?

Deze antwoorden werden gegeven:

- val junior stoppen
- minder rekenen (heb ik al gekregen :))
- meer ontspanning
- ik wil routeboekje.
- Dan zou ik wel slimme taal willen hebben
- weet ik niet sorry : (
- weet ik niet
- dat alles voor mij word gepland want dat vind ik heel fijn
- ik heb genoeg extra werk
- dat ik elke dag aan val ko werken

Statistieken voor vraag 11 : Hieronder mag je opschrijven wat je over VAL en jouw taken nog graag wil vertellen of weten.

Deze antwoorden werden gegeven:

- ik vind val niet leuk
- niks...
- ik vind val junior wel leuk alleen meer ontspanning
- ik vind val uitdagend en soms leuk
- Ik hoef niks meer te vertellen
- geen idee : (

- niks
- niks eigenlijk
- niks
- niks